

Actualisatie werkafspraken watertoets Noord-Brabant

Provincie Noord-Brabant

Waterschap de Dommel

Waterschap Aa en Maas

Waterschap Brabantse Delta

Waterschap Rivierenland

Rijkswaterstaat

Gemeente Tilburg

Gemeente Asten

Brabant Water

September 2011

Samenvatting	3
1 Inleiding	4
2 Het watertoetsproces	6
2.1 Het doel van het watertoetsproces	6
2.2 Het watertoetsproces op hoofdlijnen	6
2.4 Verankering van het watertoetsproces in het Bro.....	7
3. De rol van de verschillende partijen in het watertoetsproces	8
3.1 Drie type partijen	8
3.2 De rol van de gemeente	9
3.2.1 Informeren van de waterbeheerders	9
3.2.2 Wat staat er in de waterparagraaf?	9
3.3 De rol van de waterbeheerder.....	10
3.3.1 Wanneer doet welke waterbeheerder mee aan het watertoetsproces?	10
3.3.2 Advisering door de waterbeheerder	11
3.3.3 Het periodiek watertoetsoverleg tussen waterschap en gemeente	13
3.4 De rol van de provincie.....	14
3.4.1 De rol van de provincie in ruimtelijke procedures en processen	14
3.4.2 Provinciale planvormen	14
3.4.3 De betekenis van de Verordening ruimte in het watertoetsproces	15
3.4.4 Het Regionaal Ruimtelijk Overleg (RRO)	17
3.4.5 De aanbevelingen van de Zuidelijke Rekenkamer	17
4. Water in ruimtelijke plannen	19
4.1 Relatie Keur en bestemmingsplannen.....	19
4.2 Wateraspecten in ruimtelijke plannen	19
Bijlage 1 Overzicht wet- en regelgeving in relatie tot het watertoetsproces	20
Bijlage 2. Ruimtelijke procedures gemeentelijke planvormen	24
Bijlage 3: De rol van de provincie in het watertoetsproces	29
Bijlage 4. Leden provinciale werkgroep watertoets	30
Bijlage 5. Adressen watertoetsorganisaties	31
Bijlage 6. Overzicht contactpersonen watertoets per gemeente	33

Samenvatting

Hieronder staan de afspraken voor het watertoetsproces bij ruimtelijke plannen in Brabant op een rij.

1. Alle partijen werken volgens de laatste versie van de landelijke Handreiking Watertoetsproces Landelijke werkgroep watertoets).
2. Het doel van het watertoetsproces is dat water een volwaardige rol speelt in ruimtelijke plannen. Dit betekent dat de initiatiefnemer zo vroeg mogelijk alle relevante waterbeheerders bij een nieuw ruimtelijk plan betreft.
3. Het waterschap is het eerste loket voor de watertoets; het signaleert of er andere waterbeheerders betrokken moeten worden en informeert de initiatiefnemer en de betrokken waterbeheerders hierover zo snel mogelijk. De initiatiefnemer blijft verantwoordelijk voor het betrekken van alle waterbeheerders.
4. Als meerdere waterbeheerders betrokken zijn bij een plan, worden afzonderlijke adviezen verzonden, die onderling zoveel mogelijk zijn afgestemd. De waterbeheerders spreken gezamenlijk af hoe ze dat doen.
5. De waterbeheerder stuurt het wateradvies altijd aan de formele initiatiefnemer.
6. Het wateradvies besteedt vooral aandacht aan de ruimtelijke en planologische aspecten van water in het plan.
7. Bij locatiekeuzen en grootschalige herinrichting van bestaand stedelijk gebied voeren initiatiefnemer en waterbeheerder in de ontwikkel- en adviesfase een risico- en kostenanalyse uit.
8. De waterschappen nemen het initiatief voor een periodiek, algemeen (watertoets)overleg met elke gemeente. Het waterschap en de gemeente ondersteunen het periodieke overleg. Beiden zetten hiervoor mensen in en wijzen contactpersonen aan die de afspraken uit het overleg coördineren.
9. De gemeenten sturen alleen het ontwerpplan door naar de provincie. Op verzoek van de gemeente kan het voorontwerp met de provincie worden besproken.
10. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor de meeste wateronderwerpen. Dit betekent dat zij de inhoudelijke advisering op zich nemen voor de meeste waterthema's. Alleen voor de beschermingszones voor grondwaterwinning en voor hoogwaterbescherming neemt de provincie de inhoudelijke advisering op zich in samenwerking met het waterschap of Rijkswaterstaat.
11. Van moeizame trajecten, waarbij duidelijk is dat de waterbelangen niet conform de Verordening ruimte worden uitgewerkt, wordt de provincie in een vroegtijdig stadium hiervan op de hoogte gesteld door de waterschappen. Afhankelijk van de situatie bekijken de partijen dan hoe ze hierop het beste kunnen insprijngen. De provincie blijft echter volledig zelf verantwoordelijk voor het handhaven van haar eigen Verordening ruimte.
12. Naar aanleiding van het Besluit Kwaliteitseisen Monitoring Wateren (BKMW) en de daarop volgende handreiking 'Ruimtelijke planprocessen en waterkwaliteit', wordt in Brabant eerst vanuit de vergunningverlening ervaring opgedaan met het BKMW. In 2012-2013 wordt de ervaring vanuit de vergunningverlening doorvertaald naar de watertoetspraktijk. In 2014 zijn vuistregels opgesteld en kan de handreiking concreet worden toegepast. Tot die tijd wordt in de praktijk gewerkt met de hulptabellen 5 en 6 uit de handreiking en de al bestaande Brabantse invulling daarvan.

1 Inleiding

In oktober 2004 is de brochure “Werkafspraken watertoets in Brabant” uitgebracht. De werkafspraken zijn gemaakt tussen de waterschappen, Rijkswaterstaat, Brabant Water en de Provincie Noord-Brabant. In oktober 2007 is door een subwerkgroep van de werkgroep Watertoets Brabant een erratum opgesteld, waarbij 2 werkafspraken en de contactpersonenlijst zijn herzien.

De werkgroep Watertoets heeft geconstateerd dat het noodzakelijk is de werkafspraken watertoets te actualiseren en heeft dit als doel gesteld in het jaarplan van 2010.

De actualisatie is gezien de volgende ontwikkelingen gewenst en noodzakelijk:

- nieuwe wet- en regelgeving: Wet ruimtelijke ordening (Wro) en Waterwet;
- nieuwe provinciale ruimtelijke plannen en de veranderende rol van de provincie in de ruimtelijke ordening;
- meer ervaringen in het watertoetsproces en uitkomsten evaluatie;
- uitvoering geven aan de aanbevelingen van de Zuidelijke Rekenkamer (Water in zicht - Toepassing van de watertoets in de provincie Noord-Brabant, 2008).

Veranderde rollen en taken

Met de komst van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) is de beoordelende/goedkeurende rol van de provincie vervallen. Hierdoor is tevens de rol van de provincie in het watertoetsproces gewijzigd.

De komst van de Waterwet versterkt bovendien de rol van de waterschappen in het watertoetsproces: naast oppervlaktewaterbeheerder is het waterschap ook verantwoordelijk voor het operationele grondwaterbeheer. De rol van de provincie beperkt zich tot initiatiefnemer voor ruimtelijke plannen (structuurvisie, inpassingplannen) en tot adviseur, waarbij wordt toegezien op de borging van de provinciale waterbelangen.

Op hoofdlijnen is de verantwoordelijkheid na de inwerkingtreding van de Waterwet (2009) als volgt verdeeld:

- Het *Rijk* is verantwoordelijk voor wetgeving, is bevoegd gezag inzake implementatie van Europese regelgeving en is beheerder van de rijkswateren.
- De *provincies* zijn verantwoordelijk voor de strategische plannen voor de regionale grond- en oppervlaktewatersystemen, het zo nodig vastleggen van regels in verordeningen en de vergunningverlening voor grondwateronttrekkingen ten behoeve van openbare watervoorziening, industriële onttrekkingen boven 150.000 m³ per jaar en onttrekkingen voor energieopslagsystemen. De provincie is toezichthouder van primaire waterkeringen en stelt veiligheidsnormen vast voor regionale waterkeringen.
- De *waterschappen* zijn verantwoordelijk voor het operationele beheer van de regionale oppervlaktewateren in kwantitatief en kwalitatief (zuiveren) opzicht en beheren de waterkeringen. Met de inwerkingtreding van de Waterwet zijn de waterschappen tevens verantwoordelijk voor het grondwaterbeheer inclusief de vergunningverlening voor overige grondwateronttrekkingen.
- De *gemeenten* hebben een zorgplicht voor het grondwaterbeheer in stedelijk gebied en het beheer van het rioolstelsel, inclusief indirecte lozingen op het riool en het omgaan met hemelwater.
- De *waterleidingbedrijven* zijn wettelijk verantwoordelijk voor het leveren van drinkwater. De levering van industriewater is niet wettelijk geregeld.

Het is belangrijk dat er in ieder geval wordt gewerkt volgens de Handreiking Watertoetsproces 3 (Landelijke werkgroep watertoets, juli 2009). Deze handreiking gaat in op de kern van het watertoetsproces, de wettelijke verankering, de verschillende rollen en producten in het licht van de vernieuwde wetgeving en nieuwe beleidsafspraken.

Afspraak 1:

Alle partijen werken volgens de laatste versie van de landelijke Handreiking Watertoetsproces Landelijke werkgroep watertoets).

2 Het watertoetsproces

2.1 Het doel van het watertoetsproces

Ruimte maken voor water in plaats van ruimte onttrekken aan water: dat is de kern van het waterbeleid voor de 21e eeuw. In de loop van de tijd hebben ruimtelijke ontwikkelingen veel ruimte aan het water onttrokken. Begin deze eeuw heeft de overheid gesteld dat ruimtelijke ontwikkelingen de ruimte voor water niet verder mogen beperken. Eén van de instrumenten om het nieuwe waterbeleid vorm te geven is het watertoetsproces.

Het doel van het watertoetsproces is te waarborgen dat waterhuishoudkundige doelstellingen expliciet en op evenwichtige wijze meewegen bij alle ruimtelijke plannen en besluiten die relevant zijn voor de waterhuishouding. De meerwaarde van het watertoetsproces is dat het zorgt voor een vroegtijdige systematische aandacht voor wateraspecten in ruimtelijke plannen en besluiten. Het gaat daarbij om alle waterhuishoudkundige aspecten waaronder veiligheid, wateroverlast, watertekort, waterkwaliteit (o.a. verzilting) en verdroging, en om alle wateren: rijkswateren, regionale wateren, gemeentelijke en particuliere wateren en grondwater.

Het watertoetsproces is vormgegeven vanuit de volgende uitgangspunten: samenwerken vanuit eigen verantwoordelijkheid – vroegtijdigheid – aansluitend bij bestaande ruimtelijke procedures – flexibiliteit – bestaand beleid – maatwerk. (Bron: handreiking watertoetsproces 3)

Dat betekent dat initiatiefnemers van ruimtelijke plannen vanaf het begin aandacht moeten hebben voor alle wateraspecten en zo vroeg mogelijk alle relevante waterbeheerders bij een nieuw ruimtelijk plan betrekken.

Afspraak 2:

Het doel van het watertoetsproces is dat water een volwaardige rol speelt in ruimtelijke plannen. Dit betekent dat de initiatiefnemer zo vroeg mogelijk alle relevante waterbeheerders bij een nieuw ruimtelijk plan betreft.

2.2 Het watertoetsproces op hoofdlijnen

Bij het watertoetsproces gaat het om het hele proces van vroegtijdig meedenken, informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijk beoordelen van de waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en besluiten. Er is géén eenmalig toetsmoment.

Het watertoetsproces kent twee rollen: initiatiefnemer en waterbeheerder. Het proces bestaat uit vijf fasen: ideefase, initiatieffase, ontwikkel- en adviesfase, besluitvormingsfase en de fase van uitvoering en beheer. En het levert drie producten op: een aantal afspraken vroegtijdig in het proces (evt. in vorm van een afsprakennotitie), een wateradvies en een waterparagraaf.

De kracht van het watertoetsproces ligt in flexibiliteit. Grote, complexe plannen met grote gevolgen voor water, doorlopen een veel zwaarder watertoetsproces dan kleine plannen met weinig gevolgen. De inzet van initiatiefnemer en waterbeheerder is groter en er zijn meer overlegmomenten.

Grofweg kunnen er drie situaties worden onderscheiden.

1. Het plan raakt geen waterbelang. Dit kan reeds in vroeg stadium door de initiatiefnemer en waterbeheerder worden geconstateerd. Door het opnemen van deze constatering in de waterparagraaf is het watertoetsproces voldoende doorlopen.

2. Het plan raakt beperkt waterbelangen. In de waterparagraaf wordt aangegeven welke waterbelangen spelen en hoe hier mee wordt omgegaan.
3. Er zijn grotere waterbelangen met het plan gemeoid en eventueel is een locatiekeuze aan de orde. Voor dit type plannen met effect op grotere waterbelangen zullen één en vaak meerdere overleggen gevoerd moeten worden. De initiatiefnemer betreft de waterbeheerder zo vroeg mogelijk. In een eerste overleg geeft de waterbeheerder aan welke belangen er spelen en worden vervolgspraken gemaakt tussen de initiatiefnemer en waterbeheerder.

Hoe dan ook geldt over het algemeen, dat hoe eerder water in het planproces meedoet, des te hoger de uiteindelijke kwaliteit van het plan is.

2.4 Verankering van het watertoetsproces in het Bro

De toepassing van het watertoetsproces vindt plaats op basis van bestuurlijke afspraken. Zo is in het Nationaal Bestuursakkoord Water-actueel (2008) wederom afgesproken om het watertoetsproces te doorlopen bij alle waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen en besluiten van rijk, provincies en gemeenten. Dit sluit aan bij de Bestuurlijke Notitie Watertoets.

Een aantal zaken in de werkwijze van het watertoetsproces is wettelijk geborgd in het Besluit ruimtelijke ordening.

Het artikel 3.1.1 lid 1 Bro stelt:

Het bestuursorgaan dat belast is met de voorbereiding van een bestemmingsplan pleegt daarbij overleg met de besturen van betrokken gemeenten en waterschappen en met die diensten van provincie en Rijk die betrokken zijn bij de zorg voor de ruimtelijke ordening of belast zijn met de behartiging van belangen welke in het plan in het geding zijn. Artikel 3:6 van de Algemene wet bestuursrecht is van overeenkomstige toepassing.

In dit artikel is de verplichting tot bestuurlijk vooroverleg met de waterschappen geregeld. Een bestuursorgaan dat een bestemmingsplan ontwerpt mag zelf weten op welke wijze invulling wordt gegeven aan dit overleg.

Tevens is de waterparagraaf wettelijk geborgd en is op basis van het Bro de watertoets concreet aan de orde bij gemeentelijke bestemmingsplannen, inpassingsplannen van het rijk of de provincie, projectbesluiten en buitentoepassingverklaringen van de beheersverordening. Ook tracéprocedures, reconstructieplannen en procedures volgens de noodwet wegverbreding en de spoorwegwet schrijven de watertoets voor. Bij landelijke, provinciale en gemeentelijke structuurvisies is het watertoetsproces geen voorgeschreven onderdeel meer, maar in de praktijk en als uitvloeisel van het algemeen principe van behoorlijk bestuur zal de initiatiefnemer ook daarbij de inbreng van de waterbeheerder vragen.

3. De rol van de verschillende partijen in het watertoetsproces

3.1 Drie type partijen

Er zijn drie type partijen betrokken in het watertoetsproces.

1. De initiatiefnemer.

In de praktijk is de initiatiefnemer de partij die het initiatief neemt tot een aanpassing van het ruimtelijk plan en direct belang heeft bij de ruimtelijke ingreep. Het kan gaan om de provincie, gemeente, een projectontwikkelaar, de waterbeheerder of een andere partij. De initiatiefnemer stelt de waterparagraaf op. De initiatiefnemer is verantwoordelijk voor het zo vroeg mogelijk betrekken van alle relevante waterbeheerders.

Formeel is de initiatiefnemer in het watertoetsproces altijd een overheid: gemeente, provincie of rijk, die formeel bevoegd is om een besluit te nemen over een ruimtelijk plan en het plan of besluit formeel vaststelt. De overheid die het plan vaststelt is in dit geval de formele initiatiefnemer in het watertoetsproces.

De provincie is initiatiefnemer voor de provinciale structuurvisie en inpassingsplannen. De gemeente voor bestemmingsplannen, projectbesluiten en structuurvisies.

2. De waterbeheerders

Met de inwerkingtreding van de Waterwet (2009) zijn het Rijk en de Waterschappen de formele waterbeheerders. In Brabant zijn vier waterschappen verantwoordelijk voor het oppervlaktewaterbeheer en een deel van het grondwaterbeheer. Rijkswaterstaat beheert een aantal kanalen en grote rivieren. In Brabant is de afspraak gemaakt dat het waterschap het eerste aanspreekpunt is voor de watertoets. Als een gemeente binnen verschillende waterschappen ligt, worden afspraken gemaakt welk waterschap het eerste aanspreekpunt is.

Waterleidingbedrijven

Naast de waterbeheerders zijn er in Brabant twee drinkwaterbedrijven. Waterleidingbedrijven hebben geen formele rol in het watertoetsproces. Maar ze hebben er wel belang bij dat een ruimtelijk plan of besluit zo min mogelijk gevolgen heeft voor de kwaliteit van het water dat ze gebruiken voor de bereiding van drinkwater. In de toelichting bij de Verordening Ruimte is dan ook opgenomen: *“Het wordt aanbevolen om bij bestemmingsplannen als bedoeld in artikel 5.5, naast de provincie als belanghebbende voor de grondwaterkwaliteit, ook het waterwinbedrijf te verzoeken om in het kader van de watertoets een advies uit te brengen. De verantwoording als bedoeld in het derde en vierde lid van artikel 5.5 zal mede gebaseerd (moeten) worden op deze vroegtijdige betrokkenheid in het kader van de watertoets.”*

Daarnaast is met de nieuwe Drinkwaterwet, die naar verwachting in januari 2011 in werking zal treden, een verbeterd en stevig wettelijk fundament gelegd voor de duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening

3. De provincie

De rol van de provincie in het watertoetsproces is veranderd met de komst van nieuwe wetgeving (nieuwe Wet ruimtelijke ordening (nWro), Waterwet. De provincie zorgt in het kader van de watertoets ervoor dat wateronderwerpen die in de Verordening Ruimte worden beschreven, correct worden verwerkt in de ruimtelijke plannen. De provincie kan naast het indienen van een zienswijze ook een gemeente een aanwijzing geven om de doorwerking van hun ruimtelijke beleid in het bestemmingsplan zeker te stellen.

De provincie kan in het watertoetsproces ook initiatiefnemer zijn voor het opstellen van een structuurvisie en inpassingsplannen. Daarnaast heeft de provincie vier Regionale Ruimtelijke

Overleggen (RRO's) ingesteld, waarin provincie, gemeenten en waterschappen op regionaal niveau afspraken maken over de voorbereiding van ruimtelijke plannen en ontwikkelingen. Deze RRO's zijn vastgelegd in hoofdstuk 12 van de Verordening ruimte.

3.2 De rol van de gemeente

De gemeente is verantwoordelijk (oftewel formeel initiatiefnemer) voor de inhoud van gemeentelijke structuurvisies, MER's, planMER's, bestemmingsplannen, projectbesluiten, beheersverordening en buitentoepassingverklaring van een beheersverordening. De Wro en het Bro schrijven een watertoetsproces voor bij het maken van bestemmingsplannen, projectbesluiten en een buitentoepassingverklaring van een beheersverordening. Bij structuurvisies van de gemeente is er geen wettelijke verplichting, maar is het watertoetsproces onderdeel van de bestuurlijke afspraken van het Nationaal Bestuursakkoord Water 2003 en 2008.

De taak van de gemeente bij het watertoetsproces is om water een volwaardige rol te laten spelen in de besluitvorming over een ruimtelijk plan. Als initiatiefnemer moeten ze alle relevante waterbeheerders zo vroeg mogelijk betrekken bij het opstellen van het plan, of andere initiatiefnemers hier op wijzen. In ieder ruimtelijk plan neemt de gemeente een waterparagraaf op waarin expliciet wordt aangegeven op welke wijze met het wateradvies rekening wordt gehouden.

In [bijlage 2](#) zijn de belangrijkste gemeentelijke planprocedures uitgebreid beschreven.

3.2.1 Informeren van de waterbeheerders

Vaak vinden voorafgaand aan de formele start van een procedure overleggen plaats in de vorm van ateliers, creatieve sessies, ed. De formele ruimtelijke procedure start als de initiatiefnemer het ontwerpbesluit ter inzage legt. Maar dan zijn er al veel strategische en richtinggevende ideeën ontwikkeld en toezeggingen gedaan. Zaken als locatiekeuzes, de verdeling van functies in een gebied en het te realiseren ruimtelijke programma zijn onderwerp geweest van onderhandelingen en zijn al vastgelegd.

Het is van belang dat de initiatiefnemer vroegtijdig belanghebbenden, waaronder de waterbeheerder(s), betreft bij de ideeënontwikkeling. Dat voorkomt dat de initiatiefnemer achteraf geconfronteerd wordt met bijvoorbeeld wateroverlast, doordat er bijvoorbeeld te weinig waterbergend vermogen in het plan is opgenomen. Ook benut de initiatiefnemer op die manier beter de aanwezige kennis op het gebied van waterbeheer, waardoor de kwaliteit van het plan groter wordt. Het kan mogelijke zienswijzen of bezwaar in de besluitvormingsfase voorkomen.

3.2.2 Wat staat er in de waterparagraaf?

De interactie tussen de waterhuishoudkundige aspecten en de nieuwe ruimtelijke plannen, en de erbij behorende afwegingen die tijdens de planvorming in beeld worden gebracht, beïnvloedt de ruimtelijke keuzes en reserveringen. De bestaande situatie, de afwegingen en de randvoorwaarden voor het nieuwe watersysteem worden samengevat in de waterparagraaf. Het verloop van het proces is ook beknopt beschreven.

Elk ruimtelijk plan moet een waterparagraaf bevatten met daarin:

- De bestaande lokale situatie, met inzicht in het functioneren van het watersysteem;
- De (verwijzing naar) uitgangspunten en beleidsdocumenten, waarop de afwegingen zich baseren;

- De doorwerking van de wateraspecten (zowel waterkwantiteit als waterkwaliteit) in de locatiekeuze, het ontwerp, inrichting en het beheer van het gebied;
- De afwegingen, de keuzes en de randvoorwaarden voor het nieuwe watersysteem;
- De invulling en berekening van eventuele mitigatie, compensatie van waterhuishoudkundige effecten;
- De wijze waarop de wateraspecten in het juridische deel van het plan worden opgenomen;
- De wijze waarop de inbreng en het advies van de waterbeheerders is meegenomen;
- De afspraken over de financiering en de uitvoering van de plannen;
- Eventueel motivatie afwijking advies waterbeheerder.

Het wateradvies van de waterbeheerder geeft de initiatiefnemer samengevat weer. Het is raadzaam om het wateradvies in zijn geheel op te nemen als bijlage.

Naast het invullen van een waterparagraaf, dienen bepaalde afspraken/ waterbelangen juridisch in de regels en op de verbeelding te worden verankerd.

3.3 De rol van de waterbeheerder

Verskillende overheden maken ruimtelijke plannen op verschillende schaalniveaus. Het is wenselijk dat de waterbeheerder bij het hele traject van steeds gedetailleerder wordende ruimtelijke plannen en besluiten betrokken is. Het abstractieniveau van de inbreng van de waterbeheerder moet aansluiten bij het schaalniveau van de ruimtelijke plannen of besluiten en bij de 'taal' die de ruimtelijke ordenaars spreken. De inhoud van een watertoetsproces is specifiek voor het betreffende plangebied, het schaalniveau en de inhoudelijke insteek van het plan. Kortom, maatwerk.

Over het algemeen bestaat de inbreng van de waterbeheerder(s) uit het in beeld brengen van de effecten van het plan op het watersysteem en waterschapsbelangen en daarnaast op het aandragen van mogelijkheden om met de ruimtelijke ontwikkeling rekening te houden met de doelstellingen van het waterbeleid en/of mogelijkheden om te voorkómen dat waterbelangen worden geschaad. Soms is dat enkel het beperken van negatieve invloeden; soms kan de ruimtelijke ontwikkeling een grote bijdrage leveren aan de waterdoelstellingen. De waterbeheerder gebruikt niet alleen beleid en wet- en regelgeving, maar ook inzichten die gebaseerd zijn op algemene doelstellingen voor bijvoorbeeld waterkwaliteit of verdroging. Het gaat immers primair om inzicht in de effecten van de ingreep op water. Bestaand beleid en wet- en regelgeving kunnen wel helpen de inbreng in het watertoetsproces meer kracht bij te zetten.

3.3.1 Wanneer doet welke waterbeheerder mee aan het watertoetsproces?

Het waterschap is het eerste loket voor de gemeente voor het watertoetsproces. Het waterschap controleert of sprake is van waterbelangen voor andere waterbeheerders (Rijkswaterstaat en eventueel het waterleidingbedrijf) en stelt de gemeente hiervan op de hoogte. De wettelijke plicht om alle relevante waterbeheerders te raadplegen ligt bij de gemeente. Het waterschap zorgt er zelf ook voor dat de desbetreffende andere waterbeheerder(s) op de hoogte zijn.

Als er meerdere waterbeheerders betrokken zijn bij een plan, stellen zij ieder afzonderlijk een advies op. Wel zorgen de waterbeheerders onderling dat de adviezen zoveel mogelijk zijn afgestemd.

Rijkswaterstaat wordt in de volgende gevallen betrokken bij het ruimtelijke plan:

- Het plan geheel of gedeeltelijk binnen de grenzen van het rijksbeheer ligt (in het buitendijkse gebied van de grote rivieren en kanalen en/of op rijksgronden);

- Er een directe waterhuishoudkundige relatie met het rijkswater is of tot stand wordt gebracht (bijvoorbeeld afkoppelen verhard oppervlak op rivier of kanaal);
- Er infrastructurele werken worden gepland in een zone van 25m vanaf de rijksbeheersgrens;
- Er directe effecten op de waterhuishouding van de rijkswateren te verwachten zijn (ook als het plan daar niet direct aan grenst);
- De Beleidslijn Ruimte voor de Rivier van toepassing is;
- Het plan niet valt onder bovenstaande criteria, maar er zijn wel (niet significante) effecten op de waterhuishouding van het Rijkswater.

Afspraak 3:

Het waterschap is het eerste loket voor de watertoets; het signaleert of er andere waterbeheerders betrokken moeten worden en informeert de initiatiefnemer en de betrokken waterbeheerders hierover zo snel mogelijk. De initiatiefnemer blijft verantwoordelijk voor het betrekken van alle waterbeheerders.

Afspraak 4:

Als meerdere waterbeheerders betrokken zijn bij een plan, worden afzonderlijke adviezen verzonden, die onderling zoveel mogelijk zijn afgestemd. De waterbeheerders spreken gezamenlijk af hoe ze dat doen.

3.3.2 Advisering door de waterbeheerder

De inhoudelijke inbreng/ advies van de waterbeheerder is afhankelijk van de fase in het watertoetsproces waarin het ruimtelijk plan zich bevindt. Het watertoetsproces bestaat uit 5 fasen. In de Handreiking Watertoetsproces 3 staan deze fasen en de rol van de initiatiefnemer en waterbeheerder uitgebreid beschreven. Hieronder volgt kort een beschrijving van de rol van de waterbeheerder per fase.

De ideefase

Deze fase is geen formeel onderdeel van het watertoetsproces. Om in deze fase te worden betrokken bij het plan, zijn goede contacten met de formele initiatiefnemer belangrijk. In de ideefase is het belangrijk dat de waterbeheerder de voorwaarden in termen van doelen en visie voor het gebied formuleert.

De initiatieffase

In deze fase wordt de waterbeheerder betrokken bij de planvorming. De waterbeheerder formuleert in een overleg met de initiatiefnemer aandachtspunten of concretere criteria. Hij geeft, voor zover mogelijk, de mogelijkheden aan om negatieve effecten (kwaliteit en kwantiteit) op het watersysteem te voorkomen. Dit kan in de vorm van een vooradvies, of door afspraken over inhoud en verloop van het watertoetsproces in een notitie vast te leggen.

De ontwikkelfase en inhoud van het wateradvies

In de ontwikkel- en adviesfase werken initiatiefnemer en waterbeheerder samen aan de planontwikkeling. De initiatiefnemer verwerkt de in eerder stadium

Afspraak 5:

De waterbeheerder stuurt het wateradvies altijd aan de formele initiatiefnemer.

verkregen informatie van de waterbeheerder. Als de waterbeheerder nog niet eerder betrokken is geweest, wat bij kleine/ minder relevante plannen het geval kan zijn, stemmen waterbeheerder en initiatiefnemer in dit stadium af. De waterbeheerder beoordeelt de waterparagraaf van het ruimtelijk plan, stelt een wateradvies op en verstuurt deze aan de formele initiatiefnemer.

Het is belangrijk dat het wateradvies, naast technische aspecten, vooral aandacht besteedt aan ruimtelijke en planologische aspecten van het plan. Een goed advies gaat in op de inhoud van alle drie de planonderdelen, dus op zowel de toelichting, als de regels, als de verbeelding. Het wateradvies kan ingaan op de doorwerking van de waterspecten bij locatiekeuze, ontwerp, inrichting en beheer van het gebied.

Afspraak 6:

Het wateradvies besteedt vooral aandacht aan de ruimtelijke en planologische aspecten van water in het plan.

In paragraaf 4.2 komen de inhoudelijke waterspecten uitgebreider aan bod.

Risico- en kostenanalyse

In de Aanvulling op de Handreiking Watertoets 2 (2007) is een risico- en kostenanalyse geïntroduceerd.

Dit moet een betere locatiekeuze vanuit 'waterperspectief' bevorderen. Steeds vaker worden nieuwbouwwijken gebouwd in natte gebieden die eigenlijk niet geschikt zijn voor traditionele woningbouw. De risico- en kostenanalyse dient om overstromingen, verdroging, en overlast van grond- of oppervlaktewater zoveel mogelijk te voorkomen. De risico- en kostenanalyse wordt aanbevolen voor een locatiekeuze (in structuurvisies) en bij de grootschalige herinrichting van bestaand stedelijk gebied. De analyse van watergerelateerde risico's en kosten van ruimtelijke plannen vereist maatwerk.

Afspraak 7:

Bij locatiekeuzen en grootschalige herinrichting van bestaand stedelijk gebied voeren initiatiefnemer en waterbeheerder in de ontwikkel- en adviesfase een risico- en kostenanalyse uit.

Daarom is de risico- en kostenanalyse geïntegreerd in het watertoetsproces, waardoor er een analyse 'op maat' geleverd kan worden. De kern van de methode is dat naarmate de watergerelateerde risico's groter zijn, de kosten van maatregelen uitgebreider in beeld worden gebracht.

De besluitvormingsfase

In de besluitvormingsfase maakt de initiatiefnemer met behulp van het wateradvies de definitieve integrale afweging in het ruimtelijk plan of besluit. Als de waterbeheerder vindt dat de waterbelangen onvoldoende in het plan zijn meegenomen, dan kan de waterbeheerder een zienswijze tegen het ontwerpplan indienen. De formele initiatiefnemer stelt het plan of besluit formeel vast.

Uitvoering en beheerfase; betrokkenheid na het geven van het wateradvies

Nadat een ruimtelijk plan of besluit in werking is getreden, start het uitvoeringstraject. In het uitvoeringstraject worden vaak keuzes gemaakt die relevant zijn voor het water, maar die niet in een ruimtelijk plan kunnen worden geregeld. Waarborgen dat water goed wordt 'meegenomen', is daarom ook in de uitvoeringsfase van belang. Hierbij vormen de afspraken die in het watertoetsproces worden gemaakt het uitgangspunt. Indien de waterbeheerder zelf betrokken is bij de uitvoering en het beheer, dan is het belangrijk dat er afspraken worden gemaakt over de financiering van maatregelen.

Financiering van watermaatregelen

Er zijn drie kaders waarbinnen de financiering van watermaatregelen geregeld is: het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW), de Grondexploitatiewet en de individuele instrumenten die verschillende organisaties tot hun beschikking hebben. Binnen het Nationaal Bestuursakkoord Water hebben de partijen afgesproken dat als er sprake is van een nieuwe situatie (dat wil zeggen: er wordt iets gebouwd of ontwikkeld) de gemeente verantwoordelijk is voor de kosten die aanpassingen naar aanleiding van de watertoets met zich mee brengen. Mocht het waterbergende vermogen in de uitgangssituatie niet op orde zijn, dan draait het waterschap in principe op voor de kosten voor het achterstallige onderhoud¹. De gemeente kan de kosten vervolgens verhalen via een exploitatieovereenkomst of een exploitatieplan, voor zover toerekenbaar aan het gebied. Dit laatste is verplicht als de gemeente geen overeenstemming bereikt met de marktpartijen. De kosten die via een exploitatieplan verhaald kunnen worden zijn in het Besluit ruimtelijke ordening vastgelegd in een kostensoortenlijst. Daarnaast hebben de verschillende partijen elk hun eigen instrumenten om watermaatregelen te bekostigen.

Voor meer informatie zie de brochure 'De financiering van watermaatregelen' (Helpdesk water, 2010).

3.3.3 Het periodiek watertoetsoverleg tussen waterschap en gemeente

Om de inbreng bij plannen te structureren nemen de waterschappen het initiatief voor een periodiek watertoetsoverleg met elke gemeente. In dit overleg bespreken gemeente en waterschap de ruimtelijke ontwikkelingen in de gemeente. Zo wordt het (persoonlijke) contact tussen gemeente en waterschap versterkt. Hierdoor ontstaat meer begrip voor elkaar en wordt het makkelijker om elkaar op te zoeken en wordt het makkelijker voor de gemeente om de waterbeheerder vroegtijdig bij ruimtelijke plannen te betrekken. Afhankelijk van de grootte van de gemeente en de frequentie van nieuwe ruimtelijke plannen wordt een bepaalde frequentie (bijvoorbeeld 2x per jaar) voor dit periodiek watertoetsoverleg afgesproken.

Afspraak 8

De waterschappen nemen het initiatief voor een periodiek, algemeen (watertoets)overleg met elke gemeente. Het waterschap en de gemeente ondersteunen het periodieke overleg. Beiden zetten hiervoor mensen in en wijzen contactpersonen aan die de afspraken uit het overleg coördineren.

Het waterschap en de gemeente ondersteunen het periodieke overleg. Beiden zetten hier mensen voor in en wijzen contactpersonen aan die de afspraken uit het overleg coördineren. Bij het periodiek watertoetsoverleg zijn de volgende mensen aanwezig: medewerkers RO van de gemeente, medewerkers water van de gemeente en medewerker(s) van het waterschap. Eventueel zijn vertegenwoordigers van de andere waterbeheerders (andere waterschappen, Rijkswaterstaat), de Provincie en waterbedrijf aanwezig. In [bijlage 7](#), [bijlage 8](#) is aangegeven welke waterbeheerders voor welke gemeente actief zijn.

Naast het periodiek, algemeen overleg, voert het waterschap in de initiatieffase van een RO-plan, afzonderlijk overleg met de gemeente en initiatiefnemer.

¹ Er zijn ook uitzonderingen zoals in het Land van Heusden en Altena. Waterschap Rivierenland heeft als beleid dat zij en gemeenten te allen tijde ieder 50% betalen.

3.4 De rol van de provincie

3.4.1 De rol van de provincie in ruimtelijke procedures en processen

De rol van de provincie in het watertoetsproces is veranderd met de komst van nieuwe wetgeving (nieuwe Wet ruimtelijke ordening (nWro), Waterwet). Het grondwater is grotendeels de bevoegdheid van de waterschappen geworden en de provincie hoeft bestemmingsplannen niet meer goed te keuren. Er is nieuw ruimtelijk instrumentarium ter beschikking van de provincie gekomen. Bovendien zijn de provinciale plannen die op het gebied van water een rol spelen bij de ontwikkeling van bestemmingsplannen recent vernieuwd (Provinciaal Waterplan, Structuurvisie ruimte en Verordening ruimte). In deze paragraaf wordt verder ingegaan op de rol van de provincie. De rol van de provincie in het watertoetsproces is schematisch weergegeven in [bijlage 3](#).

Zoals eerder benoemd is de provincie in het watertoetsproces ook initiatiefnemer voor het opstellen van een structuurvisie en inpassingsplannen en heeft de provincie in 2010 vier Regionale Ruimtelijke Overleggen ingesteld.

3.4.2 Provinciale planvormen

Het nieuwe Provinciaal Waterplan is per 22 december 2009 van kracht geworden en op 1 januari 2011 is ook de Structuurvisie Ruimtelijke Ordening (SVRO) in werking getreden. In tabel 1 is een overzicht gegeven van de oude plannen en per wanneer deze door plannen op basis van de nieuwe wetgeving worden vervangen. Dit heeft uiteraard ook gevolgen voor het watertoetsproces.

Tabel 1: Overzicht van ruimtelijke plannen op basis van oude wetgeving en wanneer deze door nieuwe plannen worden vervangen.

Beleidsveld	Plan op basis van oude wetgeving	Plan op basis van nieuwe wetgeving (inwerkingtreding)	Bijzonderheden
Water	Waterhuishoudingsplan 2+ 'verder met water'	Provinciaal Waterplan 2010-2015 'Waar water werkt en leeft' (22 december 2009)	Deels status Structuurvisie o.b.v. nWro
Ruimtelijke Ordening	Interim Structuurvisie+ Paraplunota	Structuurvisie Ruimtelijke Ordening (januari 2011)	
	-	Verordening ruimte (begin 2011 geheel klaar)	Komt in 2 fasen tot stand, met jaarlijkse aanpassing
Reconstructie	Reconstructieplannen '05		Worden niet herzien, doorwerking in Verordening ruimte

De SVRO en het structuurvisiedeel van het Provinciaal Waterplan (PWP) bevatten de onderwerpen ‘ van provinciaal belang’ oftewel de onderwerpen van bovenlokaal belang. Deze beide plannen zijn echter zelfbindend, d.w.z. dat ze geen directe doorwerking hebben naar andere partijen. De Verordening ruimte heeft dat wel. Daarin staat voor een aantal onderwerpen hoe de provincie wil dat initiatiefnemers ermee omgaan bij het opstellen van ruimtelijke plannen. Deze verordening is in twee fasen opgesteld en bevat ook wateronderwerpen. Deze komen grotendeels overeen met de wateronderwerpen die ook op de Structuurvisiekaart van het PWP staan:

Fase 1: Regionale waterberging, natte natuurparels (natte EHS).

Fase 2: Hoogwaterbescherming (primaire waterkeringen incl. aansluitpunten en winterbed), beschermingszone voor grondwaterwinning voor de openbare watervoorziening (voorheen grondwaterbeschermingsgebieden), herstel en behoud van watersystemen, aardkundig waardevolle gebieden, waaronder de wijstgebieden.

3.4.3 De betekenis van de Verordening ruimte in het watertoetsproces

Alle begrenzingen die relevant zijn voor het watertoetsproces zijn opgenomen in de Verordening ruimte (VR) van de Provincie. In principe adviseert de provincie niet meer over onderwerpen die geen onderdeel uitmaken van de VR. Dat betekent niet dat de provincie deze wateronderwerpen niet belangrijk vindt, maar wel dat het niet meer bij de nieuwe bevoegdheden past om er uitspraken over te doen bij een specifiek bestemmingsplan. Dit heeft bijvoorbeeld betrekking op hydrologisch neutraal bouwen en maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit. In het PWP staat dat de provincie dit belangrijke onderwerpen vindt voor een bestemmingsplan, maar ook dat de concrete invulling ervan aan de waterschappen wordt overgelaten.

Wat doet de provincie dan wel?

De provincie moet in het kader van het watertoetsproces dus toezien dat de wateronderwerpen die in de verordening worden beschreven, correct worden verwerkt in de bestemmingsplannen. Hoe gaat de provincie dit doen?

1. Advisering in het voortraject.

Met de komst van de Verordening ruimte (VR) zal de provincie minder vaak om tafel zitten met een gemeente in het voortraject. Alleen op verzoek van een gemeente zal het voorontwerp met de provincie besproken worden. In alle andere gevallen wordt alleen het ontwerpplan naar de provincie gestuurd. Zodra er wordt afgeweken van de VR is betrokkenheid van de provincie uiteraard gewenst. In overleg zal dan bepaald moeten worden in hoeverre afwijken van de VR aanvaardbaar is.

De gemeente haalt dus zelf uit de VR hoe er met de provinciale waterbelangen in het ruimtelijke plan moet worden omgegaan. De partij die verantwoordelijk is voor de uitvoering is degene die betrokken is bij de

Afspraak 9:

De gemeenten sturen alleen het ontwerpplan door naar de provincie. Op verzoek van de gemeente kan het voorontwerp met de provincie worden besproken.

Afspraak 10:

De waterschappen zijn verantwoordelijk voor de meeste wateronderwerpen. Dit betekent dat zij de inhoudelijke advisering op zich nemen voor de meeste waterthema's. Alleen voor de beschermingszones voor grondwaterwinning en voor hoogwaterbescherming neemt de provincie de inhoudelijke advisering op zich in samenwerking met het waterschap of Rijkswaterstaat.

inhoudelijke advisering in het voortraject (zie schema in [bijlage 3](#)). De waterschappen zijn de waterbeheerder/verantwoordelijke voor de meeste van deze onderwerpen. Dit betekent dat zij de inhoudelijke advisering op zich nemen. De provincie blijft bevoegd gezag voor de beschermingszones voor grondwaterwinning voor de openbare drinkwatervoorziening, en neemt daarom voor dit onderwerp nog steeds de inhoudelijke advisering op zich.

Er wordt door de initiatiefnemer in dit geval contact opgenomen met het Team Watertoets² van de provincie. Ook voor een aantal industriële winningen voor menselijke consumptie groter dan 150.000 m³ worden de mogelijkheden voor een ruimtelijke bescherming nagegaan, zoals het instellen van een boringsvrije zone. Dit wordt verder uitgewerkt in de VR en aansluitend in het kader van de werkafspraken watertoets.

Voor het thema hoogwaterbescherming wordt de inhoudelijke advisering verzorgd door de provincie in samenwerking met het waterschap (dijkbeheerder) en Rijkswaterstaat (winterbed). Ook in dit geval wordt er door de initiatiefnemer contact opgenomen met het Team Watertoets.

In moeizame trajecten waarvan duidelijk is dat de waterbelangen niet conform de Verordening ruimte worden uitgewerkt, wordt de provincie in een vroegtijdig stadium hiervan op de hoogte gesteld door de waterschappen. Afhankelijk van de situatie wordt dan gekeken hoe hier het beste op kan worden ingesprongen. De provincie blijft echter volledig zelf verantwoordelijk voor het handhaven van haar eigen VR.

Tevens is iemand van Team Watertoets betrokken bij de overleggen over grote integrale projecten waar grote waterbelangen spelen. De provincie is hier vaak zelf initiatiefnemer van. Een voorbeeld hiervan is Logistiek Park Moerdijk en het Agro Food Cluster. Daar adviseert Team Watertoets over provinciale waterbelangen en vormt de link met de waterschappen. In het Provinciaal Waterplan is opgenomen dat indien het bestemmingsplan leidt tot ontgrondingen betrokkenheid van de provincie in een vroegtijdig stadium gewenst is.

Afspraak 11:

Van moeizame trajecten, waarbij duidelijk is dat de waterbelangen niet conform de Verordening ruimte worden uitgewerkt, wordt de provincie in een vroegtijdig stadium hiervan op de hoogte gesteld door de waterschappen. Afhankelijk van de situatie bekijken de partijen dan hoe ze hierop het beste kunnen inspringen. De provincie blijft echter volledig zelf verantwoordelijk voor het handhaven van haar eigen Verordening ruimte.

2. Beoordeling van ontwerpplannen door directie Ruimtelijke Ontwikkeling en Handhaving (ROH).

Alle ontwerpbestemmingsplannen worden naar de directie ROH van de provincie gestuurd. Vervolgens wordt daar gekeken of er een zienswijze moet worden ingediend. Team Watertoets brengt op verzoek advies uit aan directie ROH over het al dan niet indienen van een zienswijze op het ontwerpplan dan wel het geven van een aanwijzing. Vervolgens wordt er een integrale zienswijze opgesteld.

² Het Team Watertoets van de provincie bestaat uit vijftal medewerkers van de bureaus Grondwater en Oppervlaktewater van de provincie. Het Team Watertoets verzorgt alle inhoudelijke adviseringen i.h.k.v. de watertoets. Contactpersoon is René Klerks (Rklerks@brabant.nl).

3.4.4 Het Regionaal Ruimtelijk Overleg (RRO)

In de VR is een regeling voor het RRO opgenomen. In 2010 zijn er vier RRO's ingesteld: voor Noordoost-, Zuidoost-, Midden- en West-Brabant. Omdat de waterschappen standaard deel uitmaken van de RRO's zijn deze ook te zien als instrument in het watertoetsproces. In een RRO stemmen provincie, gemeenten en waterschappen elkaars ruimtelijke beleid op regionaal niveau af binnen de kaders die de SVRO en de VR bieden. Andersom kunnen de RRO's ook een voorbereidende rol vervullen in de periodieke aanpassing van die kaders en in de totstandkoming van integrale gebiedsontwikkelingsprojecten. De RRO's krijgen daarmee tevens een belangrijke rol in de opzet van regionale samenwerking in Brabant.

Binnen een RRO bereiden verschillende ambtelijke werkgroepen (thematisch en/of gebiedsgericht) de besluiten voor die doorgaans tweemaal per jaar bestuurlijk in het betreffende RRO worden genomen. De RRO's bieden een uitstekende gelegenheid om het waterbelang vroegtijdig op regionaal en strategisch niveau in te brengen in ruimtelijke planprocessen.

3.4.5 De aanbevelingen van de Zuidelijke Rekenkamer

De Zuidelijke Rekenkamer heeft in haar rapport '*Water in zicht - Toepassing van de watertoets in de provincie Noord-Brabant*' van 28 mei 2008 een vijftal aanbevelingen geformuleerd om de toepassing van het watertoetsproces door de provincie te verbeteren. Gedeputeerde Staten (GS) van Noord-Brabant hebben deze aanbevelingen overgenomen. Een belangrijke constatering is dat het advies van de Zuidelijke Rekenkamer betrekking heeft op de periode vóór de invoering van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro). Met de komst van de Wro is de beoordelende/goedkeurende rol van de provincie vervallen en hierdoor is tevens de rol van de provincie in het watertoetsproces gewijzigd. Een aantal aanbevelingen komt daarmee in een ander daglicht te staan.

Aanbeveling 1: meer aandacht voor relatiebeheer door het maken van eenduidige werkafspraken en het hanteren van afsprakennotities.

Implementatie: het maken van eenduidige werkafspraken is ingevuld met deze 'Actualisatie werkafspraken watertoets Noord-Brabant'. Zoals aangegeven in het Provinciaal Waterplan (PWP) zorgen wij er in onze rol als initiatiefnemer voor dat er bij vooroverleggen een afsprakennotitie wordt gemaakt. Bovendien wordt in de waterparagraaf het doorlopen proces beschreven. Samen met het wateradvies vormt de waterparagraaf het sluitstuk van het watertoetsproces. Uit het wateradvies wordt duidelijk of de gemaakte afspraken zijn nagekomen.

Aanbeveling 2: de provincie voert als initiatiefnemer, conform de richtlijnen van de Nota Ruimte en de Aanvulling Handreiking Watertoets 2, risico- en kostenanalyses uit op afzonderlijke wateraspecten.

Implementatie: voor provinciale ruimtelijke plannen zal bij locatiekeuzes en grootschalige herinrichting van bestaand stedelijk gebied³ een risicoscan standaard onderdeel uitmaken van het planproces. Ook voor tracékeuzes en grootschalige ontwikkelingen in het landelijke gebied achten wij een risicoscan zinvol.

Gemeenten en rijk zijn zelf verantwoordelijk voor een risico-kostenanalyse voor hun eigen ruimtelijke plannen. De waterschappen moeten hierover adviseren in het kader van het watertoetsproces.

³ Ruimtelijke plannen voor de grootschalige herinrichting van bestaand stedelijk gebied worden m.n. geïnitieerd door de gemeenten.

Aanbeveling 3: de provincie geeft als initiatiefnemer in waterparagrafen expliciet aan waar en op welke wijze compensatie van nadelige effecten voor het watersysteem plaatsvindt. Zij vraagt als grondwaterbeheerder hiervoor aandacht van initiatiefnemers.

Implementatie: Conform het PWP zullen wij in onze rol van initiatiefnemer voor waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen de Watertoets toepassen bij alle provinciale structuurvisies en inpassingsplannen en hierin compensatie voor het watersysteem betrekken. Naast een aanduiding van de benodigde compensatie geven wij in onze waterparagrafen expliciet aan hoe de compensatie in het blauwe spoor geregeld is en verwijzen daarbij indien nodig naar afspraken die buiten het plan zijn vastgelegd, bijvoorbeeld in overeenkomsten. Ook zullen wij de financiering van de compensatie adequaat regelen, vóórdat het ruimtelijke plan wordt vastgesteld. Als strategisch grondwaterbeheerder zullen wij in onze rol als adviseur hiervoor aandacht vragen van initiatiefnemers.

Aanbeveling 4: P&C cyclus: GS informeren PS jaarlijks over hoofdlijnen van doorwerking van de Wet ruimtelijke ordening en de Waterwet met betrekking tot waarborging op het waterhuishoudkundige belang in de ruimtelijke ordening.

Aanbeveling 5: Controle op toezeggingen

Implementatie: De provincie ontwerpt en hanteert een sluitend systeem voor algemene controle op toezeggingen (niet specifiek watertoets) die zijn gedaan bij beoordeling van ruimtelijke plannen.

Met het volgsysteem Flower worden adviezen, reacties, zienswijzen etc. per plan bijgehouden zodat controle op eerdere inbreng van de provincie ten aanzien van provinciale belangen is uit te voeren.

4. Water in ruimtelijke plannen

4.1 Relatie Keur en bestemmingsplannen

De Waterschapswet verleent het waterschapsbestuur de bevoegdheid om verordeningen vast te stellen. De Keur stelt regels in het belang van het watersysteem, indien en voor zover het waterschap met de zorg voor onderdelen van dat watersysteem is belast. De Keur van waterschappen is gebaseerd op de modelkeur van de Unie van Waterschappen. Het model is afgestemd op de Waterschapswet, de Waterwet, het Waterbesluit en de IPO model Waterverordening.

Het bestemmingsplan is het instrument om een goede ruimtelijke ordening te bewerkstelligen (artikel 3.1 Wro). Het bestemmingsplan regelt daartoe de ruimtelijk relevante zaken: niet meer en niet minder. Het bestemmingsplan bevat dan ook bestemmingen en ten behoeve van een goede ruimtelijke ordening regels met het oog op die bestemmingen. Het staat niet ter discussie dat waterstaatkundige functies in het bestemmingsplan worden bestemd.

Het bestemmingsplan moet rechtszekerheid bieden; uit het plan moet voldoende duidelijk blijken welke regels gelden. Daarnaast regelt het bestemmingsplan alleen het strikt noodzakelijke; aspecten die in sectorale wetgeving (als de keur) al zijn vastgelegd worden niet nogmaals in de planregels van het bestemmingsplan op een zelfde wijze geregeld. Het dubbel regelen van zaken kan leiden tot verschillende regels in het ruimtelijk spoor en het waterspoor en is daarom niet wenselijk. Wel is er ruimte in de toelichting van een bestemmingsplan om een toelichting te geven op waterbeleid en regelgeving.

4.2 Wateraspecten in ruimtelijke plannen

Zoals eerder benoemd bestaat de waterbeheerder in het wateradvies, naast technische aspecten, vooral aandacht aan ruimtelijke en planologische aspecten van het plan. Een goed advies gaat in op de inhoud van alle drie de planonderdelen, dus op zowel de toelichting (inclusief waterparagraaf), als de regels, als de verbeelding.

De waterparagraaf in de toelichting van het ruimtelijk plan gaat in op:

Elk ruimtelijk plan moet een waterparagraaf bevatten met daarin:

- De bestaande lokale situatie, met inzicht in het functioneren van het watersysteem;
- De (verwijzing naar) uitgangspunten en beleidsdocumenten, waarop de afwegingen zich baseren;
- De doorwerking van de wateraspecten in de locatiekeuze, het ontwerp, inrichting en het beheer van het gebied;
- De afwegingen, de keuzes en de randvoorwaarden voor het nieuwe watersysteem;
- De invulling en berekening van eventuele mitigatie, compensatie van waterhuishoudkundige effecten;
- De wijze waarop de wateraspecten in het juridische deel van het plan worden opgenomen;
- Naast waterkwaliteit dient in de waterparagraaf ook te worden ingegaan op waterkwaliteitsaspecten.

Op de verbeelding en in de regels dienen (indien van toepassing) de volgende wateraspecten juridisch te worden vastgelegd:

- Oppervlaktewater (legger- en schouwwatergangen)

- Waterkeringen
- Ecologische verbindingzones
- Beekherstel
- Natte natuurparels
- Waterbergingsgebieden
- Waterkeringen
- Waterketenaspecten (transportleidingen, gemalen, RWZI's)

Daarnaast is het belangrijk dat bestemmingen als wonen, agrarisch e.d. mede worden bestemd voor water en waterhuishoudkundige voorzieningen. Dit om compenserende maatregelen als waterbergingsvoorzieningen binnen deze bestemmingen juridisch mogelijk te maken.

Waterkwaliteit

Waterkwaliteitsaspecten hadden voorheen een ondergeschikte rol in ruimtelijke plannen en het watertoetsproces. Het BKMW (Besluit Kwaliteitseisen Monitoring Wateren) schrijft echter voor dat vanuit een goede ruimtelijke ordening in het watertoetsproces ook rekening moet worden gehouden met de waterkwaliteit. Naar aanleiding hiervan is door de Unie van Waterschap en de Vereniging Nederlandse Gemeenten de handreiking 'Ruimtelijke planprocessen en waterkwaliteit' opgesteld, die als bijlage wordt gevoegd bij de Handreiking watertoetsproces 3. Doel van deze handreiking is om gemeenten en waterbeheerders te ondersteunen bij het goed rekening houden in ruimtelijke planprocessen met mogelijke positieve en negatieve effecten van de desbetreffende ruimtelijke ontwikkelingen op de waterkwaliteit.

Omdat de praktijk van vergunningverlening en monitoring van waterkwaliteit belangrijke informatie levert richting de watertoets en de watertoets niet zonder hulp en ervaring kan vanuit die praktijk is in Brabant het volgende over de implementatie van de handreiking afgesproken: In 2011 zal vanuit de vergunningverlening ervaring worden opgedaan met het BKMW. Als hier voldoende ervaring mee is opgedaan zal in 2012/ 2013 deze ervaring worden vertaald naar de Brabantse watertoetspraktijk, zodat in 2014 vuistregels beschikbaar zijn en de handreiking 'Ruimtelijke planprocessen en waterkwaliteit' concreet kan worden toegepast. Tot die tijd zal in de praktijk gewerkt worden met de hulptabellen 5 en 6 uit de handreiking en de al bestaande Brabantse invulling daarvan.

Afspraak 12:

Naar aanleiding van het Besluit Kwaliteitseisen Monitoring Wateren (BKMW) en de daarop volgende handreiking 'Ruimtelijke planprocessen en waterkwaliteit', wordt in Brabant eerst vanuit de vergunningverlening ervaring opgedaan met het BKMW. In 2012-2013 wordt de ervaring vanuit de vergunningverlening doorvertaald naar de watertoetspraktijk. In 2014 zijn vuistregels opgesteld en kan de handreiking concreet worden toegepast. Tot die tijd wordt in de praktijk gewerkt met de hulptabellen 5 en 6 uit de handreiking en de al bestaande Brabantse invulling daarvan.

Bijlage 1 Overzicht wet- en regelgeving in relatie tot het watertoetsproces

Structuurvisie ruimtelijke ordening

De Structuurvisie ruimtelijke ordening geeft de hoofdlijnen van het provinciaal ruimtelijk beleid tot 2025 (met een doorkijk naar 2040). De visie is bindend voor het ruimtelijk handelen van de provincie. Het is de basis voor de wijze waarop de provincie instrumenten inzet die de Wet ruimtelijke ordening biedt.

De structuurvisie is voor de provincie kaderstellend uitgangspunt voor de uitoefening van haar taken en bevoegdheden op grond van de Wet ruimtelijke ordening.

Verordening ruimte

De Verordening ruimte is één van de uitvoeringsinstrumenten voor de provincie om haar doelen te realiseren. In de verordening vertaalt de provincie de kaderstellende elementen uit het provinciaal beleid in regels die van toepassing zijn op bestemmingsplannen. Van een aantal onderwerpen verplicht het Rijk de provincie ze uit te werken in de provinciale verordening.

Provinciaal waterplan (PWP) 2010-2015

Het Provinciaal Waterplan bevat het strategische waterbeleid van de provincie Noord-Brabant voor de periode 2010-2015. Het plan doorloopt samen met de plannen van het Rijk en de waterschappen een 6-jarige beleidscyclus die is afgestemd op de verplichtingen uit de Kaderrichtlijn Water. Naast beleidskader is het Provinciaal Waterplan ook toetsingskader voor de taakuitoefening van lagere overheden op het gebied van water.

Op grond van de Waterwet fungeert het Provinciaal Waterplan tevens als structuurvisie.

Hieraan wordt invulling gegeven door de ruimtelijke consequenties van het waterbeleid vast te leggen voor zeven typen van doelstellingen. De provincie streeft daarbij naar verankering in de bestemmingsplannen via de mogelijkheden die de Wet ruimtelijke ordening biedt. Indien de ruimtelijke verankering via overleg onvoldoende gestalte krijgt, volgt de provincie de aanpak zoals opgenomen in de Interimstructuurvisie. De ruimtelijke aspecten die in dit plan de status van structuurvisie krijgen, zijn de gebieden voor hoogwaterbescherming, de regionale waterbergingsgebieden, de ruimte voor watersysteemherstel (onder andere hermeanderingszones langs beken en ruimte voor ecologische verbindingszones), de natte natuurparels inclusief de attentiegebieden, de beschermingszones voor grondwaterwinningen voor de openbare watervoorziening, de beschermingszones voor innamepunten van drinkwater uit oppervlaktewater en wijstgebieden.

Waterwet

Op 22 december 2009 is de Waterwet van kracht geworden. De Waterwet stelt de watersysteembenadering centraal en integreert acht bestaande wetten voor waterbeheer. De wet regelt het beheer van oppervlaktewater en grondwater en regelt de juridische implementatie van Europese richtlijnen (o.a. Kaderrichtlijn Water en de Richtlijn Overstromingsrisico's).

De Waterwet kent één watervergunning. Met het wegvallen van vergunningen treedt een belangrijke wijziging op in de samenwerkingsrelatie tussen de gemeente en de waterbeheerder (Rijkswaterstaat of waterschap). Deze wijziging vraagt een andere manier van (samen)werken. Samenwerken op basis van afspraken in plaats van op basis van vergunningvoorschriften. Op onderdelen heeft de Waterwet een relatie met de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo).

De Waterwet kent formeel slechts twee waterbeheerders: het rijk, als de beheerder van de rijkswateren (Rijkswaterstaat), en de waterschappen, als de beheerders van de overige wateren. Daarnaast zijn waterschappen in Brabant ook aangewezen als beheerder van primaire waterkeringen.

Gemeenten en provincie zijn dus formeel geen waterbeheerder, maar hebben wel watertaken. De gemeenten krijgen er door de invoering van de Waterwet taken bij; gemeenten worden in een aantal gevallen bevoegd gezag voor de indirecte lozingen en krijgen de loketfunctie voor de watervergunning.

Eén van de aspecten die met de Waterwet wijzigt is de bevoegdheidstoedeling voor indirecte lozingen. Alle indirecte lozingen vallen nu onder de Wet milieubeheer. In de Waterwet zijn bepalingen opgenomen om de samenwerking tussen Wm/Wabo-bevoegd gezag en de waterbeheerder in goede banen te leiden.

De Waterwet biedt instrumenten om het waterbeheer op een doeltreffende en doelmatige manier op te pakken. Op rijksniveau wordt een nationaal waterplan gemaakt. Dit plan bevat de hoofdlijnen van het nationale waterbeleid en de daartoe behorende aspecten van het nationale ruimtelijk beleid. De provincies maken één of meer regionale waterplannen. Deze plannen bevatten het provinciale beleid. De ruimtelijke aspecten van die plannen van Rijk en provincies worden aangemerkt als structuurvisies in de zin van de Wro. Op basis van deze structuurvisies kunnen AMvB's of provinciale verordeningen worden opgesteld. Op deze manier kunnen de plannen van de Waterwet doorwerken in de ruimtelijke ordening en ervoor zorgen dat de waterbelangen op een goede manier worden geborgd.

Waterwet en watertoetsproces

Het watertoetsproces is in principe niet verplicht bij het opstellen van structuurvisies en waterplannen, maar in het Nationaal Bestuursoverleg Water (NWB) is afgesproken het watertoetsproces wel uit te voeren bij alle waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen, dus ook bij waterhuishoudkundig relevante structuurvisies. Een overeenkomstige oproep staat in het ontwerp Nationaal Waterplan. Er moet dus een goede reden zijn om het dan niet te doen. Daarbij is het van groot belang dat waterbeheerder en initiatiefnemer in een vroegtijdig stadium overleggen om de belangen goed op elkaar af te stemmen.

Wet gemeentelijke watertaken

De Wet gemeentelijke watertaken introduceert naast de traditionele gemeentelijke zorgplicht voor afvalwater expliciet zorgplichten voor hemelwater en grondwater. De wet bevat verder onder meer de nieuwe rioolbelasting (de [rioolheffing](#) ter vervanging van het [rioolrecht](#)), waarmee de gemeenten de aanleg en het beheer van de [riolering](#) betaalt. Ook definieert en verheldert de wet de taak van gemeenten voor wat betreft afvloeiend [hemelwater](#) en [grondwater](#). Daarmee verduidelijkt het ook de rolverdeling van [gemeente](#), [waterschap](#), [provincie](#) en - heel belangrijk - de [burger](#) (perceeleigenaar).

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor aanleg en onderhoud van riolering in stedelijk gebied en hebben de zorgplicht voor ontwatering van openbaar terrein en afvoer van overtollig hemel- en grondwater. Dit betekent dat de gemeente maatregelen moet treffen om structureel nadelige gevolgen van de grondwaterstand te voorkomen of te beperken. In sommige gevallen is de gemeente beheerder van het stedelijk water, maar vaak is dit beheer overgedragen aan het waterschap. Daarnaast hebben gemeenten een zorgplicht voor grondwater in stedelijk gebied die ondermeer samenhangt met de Wet bodembescherming. Per december 2009 is de wet opgegaan in de Waterwet.

Wabo

De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) regelt de omgevingsvergunning. De omgevingsvergunning is een geïntegreerde vergunning voor bouwen, wonen, monumenten, ruimte, natuur en milieu. De Wabo regelt de procedures voor onder andere de Wm-vergunningverlening. In de Wabo is de bevoegdheid voor toezicht door de waterbeheerder (als beheerder van een RWZI of oppervlaktewater) geregeld, voor lozingen op een rioolstelsel. Daarnaast regelt de Wabo het adviesrecht voor waterbeheerders voor indirecte lozingen.

Wro en watertoetsproces

De vernieuwde Wet ruimtelijke ordening (Wro) heeft gevolgen voor het watertoetsproces. De watertoets blijft ook onder de Wro een belangrijk instrument, maar de werkzaamheid ervan wordt meer dan voorheen afhankelijk van een proactieve opstelling van initiatiefnemers en waterbeheerders in de initiatieffase van een ruimtelijk plan. De beoordeling van bestemmingsplannen door de provincie vervalt namelijk. Waterbeheerders moeten daarom zelf zorgen voor een goede borging van de waterbelangen. Dat begint al met het benoemen van die belangen in de structuurvisies van gemeenten, provincies en rijk. In de initiatieffase en de ontwikkelfase van een ruimtelijk plan blijft het de gangbare praktijk dat de waterbeheerder een wateradvies geeft. Hij zal vervolgens zelf moeten nagaan of de waterbelangen voldoende meewegen in een ontwerpbestemmingsplan of een ontwerpbesluit. Als dat volgens hem niet het geval is, kan hij een 'zienswijze' indienen bij de desbetreffende gemeente, en met de provincie en/of het rijk bespreken of het zinvol is ook van die zijde actie richting de gemeente te ondernemen.

Crisis- en herstelwet

Sinds 31 maart 2010 is de Crisis- en herstelwet van kracht. De wet zorgt voor kortere procedures, waardoor bouwprojecten sneller kunnen worden uitgevoerd. De crisis- en herstelwet legt een beperking op aan het beroepsrecht van decentrale bestuursorganen, waaronder het waterschap. Dit geldt overigens voor projecten die binnen de voorwaarden van de crisis- en herstelwet vallen en in dat kader zijn aangemeld.

Bijlage 2. Ruimtelijke procedures gemeentelijke planvormen

De twee belangrijkste gemeentelijke plannen voor het watertoetsproces zijn het bestemmingsplan en het projectbesluit. Hieronder volgt een beschrijving op hoofdlijnen van deze plannen. Verder wordt kort stilgestaan bij de Structuurvisie.

De gemeentelijke Structuurvisie

Een gemeentelijke structuurvisie is een strategisch beleidsdocument over de ruimtelijke en functionele ontwikkelingen in de gemeente. Het geeft aan waar welke functies wenselijk zijn en waar niet. In deze visie gaat het dus voornamelijk om de keuze op hoofdlijnen van de voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen en het ruimtelijk beleid. In de gemeentelijke structuurvisie komen strategische beslissingen aan de orde. Uitwerking vindt plaats in bestemmingsplannen. Om op bestemmingsplanniveau niet voor voldongen feiten te staan, is het nodig dat waterbeheerders de waterbelangen al in de structuurvisie waarborgen. Gemeentes kunnen ook structuurvisies maken voor een thema, zoals water, natuur, bedrijvigheid etc. Een gemeente is verplicht voor het gehele grondgebied één of meer structuurvisies op te stellen. Als de visie van belang is voor de waterhuishouding betreft de gemeente volgens afspraak de waterbeheerders bij het opstellen van zo'n structuurvisie. In het nieuwe stelsel van de Waterwet (2009) stelt de gemeente waterplannen op. De ruimtelijke onderdelen daarvan gelden tevens als structuurvisie volgens de Wro.

Een structuurvisie is niet juridisch bindend voor anderen dan de gemeente zelf. Beleid dat in de structuurvisie is opgenomen, moet de gemeente eerst vastleggen in bestemmingsplannen, voordat zij juridische binding geven. De gemeente bepaalt zelf de vorm van het structuurplan en de procedure. Het watertoetsproces is geen verplicht onderdeel van de procedure, maar valt wel onder de afspraak in het bestuursakkoord water om het watertoetsproces te doorlopen als een ruimtelijk plan gevolgen heeft voor de waterhuishouding.

Een structuurvisie is vormvrij. De Wet ruimtelijke ordening schrijft niet voor hoe een structuurvisie er uit moet zien. De opsteller is vrij om een vorm te kiezen die het beste past bij de ruimtelijke opgaven, de werkwijzen en de politieke en bestuurlijke cultuur. Structuurvisies gelden beleidsmatig en juridisch niet voor andere overheden. Een gemeentelijke structuurvisie bindt alleen de gemeente zelf. Tegen een vastgestelde structuurvisie is geen bezwaar of beroep mogelijk.

Intergemeentelijke structuurvisie

Meerdere gemeentes kunnen samen een intergemeentelijke structuurvisie opstellen. De procedure daarvoor is dezelfde als voor een structuurvisie van één gemeente, de samenwerkende gemeenten maken van tevoren afspraken over de procedure. Besluitvorming vindt plaats in de gemeenteraden van de afzonderlijke gemeentes

Bestemmingsplannen

Gemeenten zijn verplicht om voor hun hele grondgebied geldige bestemmingsplannen te maken. Daarmee leggen ze juridisch vast welke ruimtelijke functies in dat gebied mogelijk zijn. Verandering van bestaand gebruik of het oprichten van een bouwwerk moet passen binnen de regels die het bestemmingsplan stelt.

Gemeenten moeten een bestemmingsplan eens in de tien jaar herzien. Doen ze dit niet, dan mogen zij op basis van het verouderde bestemmingsplan geen kosten berekenen voor het afgeven van bouwvergunningen.

Inhoud bestemmingsplan

Opbouw

Een bestemmingsplan bestaat uit drie onderdelen. Regels (voor 1 juli 2008 werden dit de voorschriften genoemd), een verbeelding (voorheen de plankaart) en een toelichting.

In de toelichting wordt gemotiveerd waarom er sprake is van een goede ruimtelijke ordening en worden de regels en de verbeelding uitgelegd. De regels en de verbeelding zijn de bindende onderdelen van het bestemmingsplan. Op de verbeelding wordt de precieze bestemming aangegeven. Per bestemming worden in elk geval regels gegeven met betrekking tot de functie of het doel van de gronden, het gebouw en het gebruik.

In de toelichting op het bestemmingsplan moet staan op welke wijze rekening is gehouden met de gevolgen voor de waterhuishouding. Deze waterparagraaf is een belangrijk onderdeel van het bestemmingsplan.

Uniforme regels

In Nederland zijn regels afgesproken over de naamgeving en opbouw van de regels en hoe deze worden verbeeld. Dit alles om bestemmingsplannen beter te kunnen vergelijken en ze ook digitaal uitwisselbaar te maken. Deze zijn vastgelegd in het Standaard Vergelijkbare BestemmingsPlannen (2008).

Procedure bestemmingplan

De procedure die een bestemmingsplan doorloopt, is in de Wet ruimtelijke ordening en in het Besluit ruimtelijke ordening bepaald.

Inspraak

Naast de wettelijke procedure voor het bestemmingsplan is de gemeentelijke inspraakverordening van belang. Deze bepaalt of er over een beleidsvoornemen inspraak moet worden geboden. Mocht dit het geval zijn, dan legt de gemeente het voorontwerp van een bestemmingsplan ter inzage voor inspraak.

Overleg

Het Besluit ruimtelijke ordening bepaalt dat de gemeente overlegt met alle betrokken overheden en partijen. Daarbij is het waterschap expliciet genoemd. In de praktijk wordt dit overleg gevoerd tegelijk met de inspraak.

Ontwerpbestemmingsplan

De resultaten uit het overleg en indien van toepassing uit de inspraak, worden verwerkt in het bestemmingsplan. Dit ontwerpbestemmingsplan wordt zes weken ter inzage gelegd. Een ieder kan schriftelijk of mondeling reageren.

Vaststelling

Binnen twaalf weken wordt het ontwerpbestemmingsplan vastgesteld door de gemeenteraad. Dit plan wordt eveneens ter inzage gelegd. Gedurende de terinzagelegging kan beroep tegen het plan worden ingesteld bij de raad van State. Dit kan uitsluitend wanneer ook een zienswijze tegen het ontwerp is ingediend, of tegen die onderdelen die de gemeenteraad gewijzigd heeft vastgesteld.

Reactieve aanwijzing

De provincie en de minister hebben voordat de beroepstermijn ingaat de mogelijkheid om in te grijpen. Dit wordt een reactieve aanwijzing genoemd en houdt in dat het onderdeel waarop de aanwijzing betrekking heeft, geen onderdeel blijft uitmaken van het plan.

Inwerkingtreding en onherroepelijk bestemmingsplan

Het bestemmingsplan treedt in werking de dag nadat de beroepstermijn is afgelopen en er geen schorsingsverzoek is ingediend. Het plan is onherroepelijk als er door de raad van State een uitspraak is gedaan over het ingestelde beroep.

Uitwerking en wijziging

Twee bijzondere manieren om nieuwe ontwikkelingen in een bestemmingsplan mogelijk te maken zijn de uitwerkingsverplichting en de wijzigingsbevoegdheid.

Uitwerking

Bij de eerste mogelijkheid legt het bestemmingsplan wel al een functie (bijvoorbeeld wonen) vast, maar wordt de precieze invulling (bijvoorbeeld waar en hoe hoog er precies gebouwd mag worden) later in een uitwerkingsplan vastgelegd. Soms zijn er details van een ruimtelijke ontwikkeling nog niet bekend. Dan kan in een bestemmingsplan de bestemming 'Wonen - uit te werken' worden opgenomen. Binnen deze uit te werken bestemming moeten uitwerkingsregels worden opgenomen, zodat duidelijk is wat er komen gaat.

Wijziging

Bij wijziging wordt de bestemming toegesneden op de huidige situatie. Daarnaast wordt in de regels bij deze bestemming bepaald dat de betreffende bestemming mag wijzigen in een andere bestemming. Daarbij worden regels gegeven. Een reden om een wijzigingsbevoegdheid op te nemen is omdat de situatie ruimtelijk gezien niet wenselijk is en er op dat moment geen mogelijkheden (tijd, geld, bestaande rechten) zijn de bestemming daadwerkelijk te veranderen. Een wijzigingsbevoegdheid anticipeert op het moment dat die mogelijkheid zich wel voordoet. Het bestemmingsplan hoeft dan alleen nog te worden gewijzigd.

Procedure

Uitwerking en wijziging van een bestemmingsplan zijn mogelijk volgens artikel 3.6. van de Wet ruimtelijke ordening. Voor zowel een uitwerkingsplan als voor een wijzigingsplan moet een aparte procedure worden doorlopen. Deze is gelijk aan die van een bestemmingsplan met dien verstande dat een dergelijk plan door het college van burgemeester en wethouders kan worden vastgesteld. Ook wordt vaak het overleg achterwege gelaten, omdat dit al in het kader van het moederplan is gevoerd. Veelal staat deze procedure beschreven in het bestemmingsplan waarin de wijzigingsregels en uitwerkingsregels zijn opgenomen.

Beheersverordening en buiten toepassing verklaren

In plaats van een bestemmingsplan kan een gemeente voor een bepaald gebied ook kiezen voor een beheersverordening. Een beheersverordening is bedoeld om bestaande ruimtelijke functies juridisch vast te leggen in gebieden waar geen ruimtelijke ontwikkelingen worden verwacht. Als in het gebied toch ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk gemaakt moeten worden kan de beheersverordening buiten toepassing worden verklaard. De werking is gelijk aan het projectbesluit dat in feite het buiten toepassing verklaren is van een bestemmingsplan. De gemeente betreft de waterbeheerder bij de keuze voor de planvorm beheersverordening. De waterbeheerder bekijkt of de bestaande situatie aansluit bij de waterbelangen. Als dat niet het geval is dringt de waterbeheerder aan op een bestemmingsplan of projectbesluit.

Rijk en provincie kunnen bestemmingsplannen vaststellen, het inpassingplan

Het bestemmingsplan bestaat al langer. De inhoud van het bestemmingsplan is onder de nieuwe Wro van 1 juli 2008 niet veel veranderd maar de formele procedure om het te maken is verkort. De provincie hoeft bestemmingsplannen niet meer goed te keuren. Belangrijk is wel dat het rijk en de provincie nu ook zelf bestemmingsplannen kunnen vaststellen. Deze plannen heten 'inpassingsplannen'. Ze zijn volledig gelijk aan bestemmingsplannen. Ook kunnen rijk en provincie de gemeente een aanwijzing geven om het bestemmingsplan te veranderen.

Toetsingskader

Bestemmingsplannen vormen het toetsingskader voor het realiseren van bouwwerken én voor het gebruik van gronden in het stedelijk en landelijk gebied. Bij het plan maakte de gemeente een toelichting, een plankaart en regels. Op de plankaart is de bestemming van de grond aangegeven. De regels geven aan hoe gronden mogen worden gebruikt en bebouwd. De plankaart en de regels zijn het juridisch bindende deel van het bestemmingsplan. De toelichting vormt de onderbouwing van de inhoud van het bestemmingsplan. In de toelichting op het bestemmingsplan moet staan op welke wijze rekening is gehouden met de gevolgen voor de waterhuishouding. Deze waterparagraaf is een belangrijk onderdeel van het bestemmingsplan.

Waterbeheerders moeten zelf zorgen voor een goede borging van de waterbelangen in het gehele proces van de ruimtelijke ordening in brede zin. Dat begint al met het benoemen van die belangen in de structuurvisies van gemeenten, provincies en rijk. In de initiatieffase en de ontwikkelfase van een bestemmingsplan is het de gangbare praktijk dat de waterbeheerder een wateradvies geeft. Hij zal vervolgens zelf moeten nagaan of de waterbelangen voldoende meewegen in een ontwerpbestemmingsplan. Als dat volgens hem niet het geval is, kan hij een 'zienswijze' indienen bij de desbetreffende gemeente, en met de provincie en/of de VROM-inspectie bespreken of het zinvol is ook van die zijde actie richting de gemeente te ondernemen.

Een waterbeheerder kan dus in het kader van het bestemmingsplan 'slechts' concrete en/of locatiegebonden waterbelangen inbrengen. Strategische beslissingen zijn vaak al eerder genomen bij het opstellen van een structuurvisie.

Compenseren

Het watertoetsproces is gericht op het maken van ruimtelijke plannen zonder negatieve effecten op het watersysteem, of zelfs voor verbetering van het watersysteem. Toch is dat niet altijd mogelijk en wegen andere belangen zwaarder. Dan komen mitigatie en compensatie aan de orde. Dit moet de initiatiefnemer in het ruimtelijk plan of besluit regelen.

Compenserende maatregelen kan men nemen:

- in het plangebied;
- buiten het plangebied maar, maar binnen dezelfde waterhuishoudkundige eenheid (b.v. hetzelfde peilvak);
- buiten de waterhuishoudkundige eenheid.

De voorkeur van de waterbeheerder gaat meestal uit naar compensatie binnen het plangebied, omdat de zekerheid van realisatie dan het grootst is.

De manier van compenseren en de financiering ervan hoort met de besluitvorming over het ruimtelijk plan geregeld te zijn. Een ontwikkeling waarbij de compensatie niet goed geregeld is, kan in strijd zijn met een goede ruimtelijke ordening.

Projectbesluiten

Het projectbesluit is bedoeld om de bestemmingsplanprocedure gefaseerd te doorlopen. Het projectbesluit komt min of meer in plaats van de artikel 19 WRO-vrijstelling van vóór 1 juli 2008. Als een overheid voor een gebied een projectbesluit neemt, wordt het bestemmingsplan

voor dat gebied buiten toepassing verklaard. Het projectbesluit is dan het kader voor vergunningaanvragen. Een projectbesluit moet binnen een jaar, of een nader te bepalen termijn van maximaal vijf jaren, worden vertaald in een bestemmingsplan of een beheersverordening. Hiermee wordt dan het 'gat' in het bestemmingsplan gedicht.

De bevoegdheid tot het nemen van een projectbesluit ligt bij de gemeente, de provincies en het rijk. De provincie kan een projectbesluit nemen voor zaken van provinciaal belang en het rijk – in dit geval de minister van VROM – voor zaken van nationaal belang. Ook hier moeten het rijk en de provincie zelf aangeven wat hun belangen zijn. Het kan dus gaan om de realisatie van grote projecten maar ook om de realisatie van relatief kleine projecten.

Procedure projectbesluit

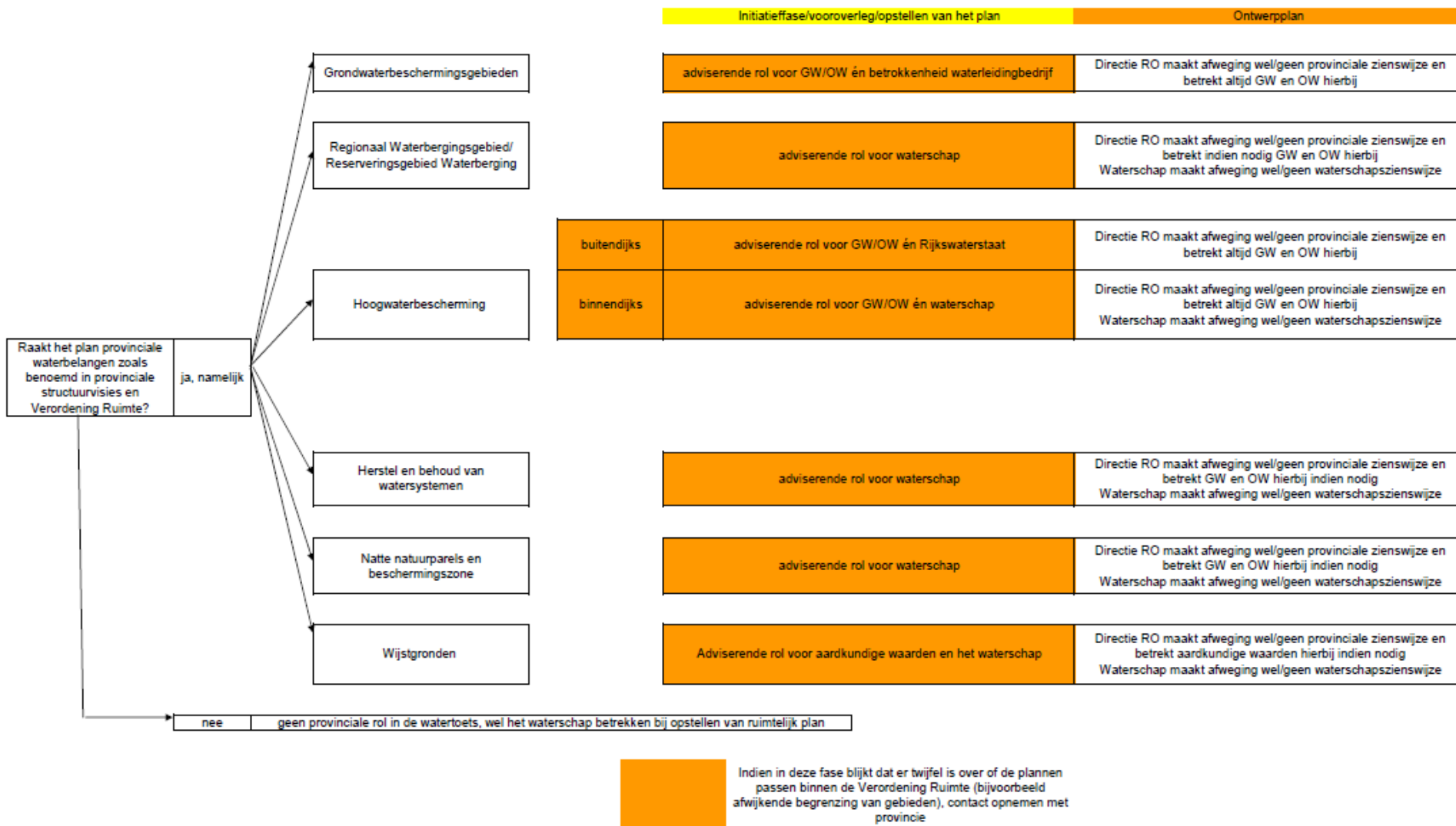
De procedure voor het projectbesluit is nagenoeg gelijk aan de procedure voor het bestemmingsplan. Er is één verschil tussen de bestemmingsplanprocedure en het projectbesluit. Bij het projectbesluit is er een extra beroepsmogelijkheid, namelijk die bij de rechtbank.

Bovendien is het ook belangrijk dat als de gemeente het projectbesluit later overneemt in een bestemmingsplan, er over die onderdelen van het bestemmingsplan geen zienswijzen meer mag worden ingediend.

Voor de gemeente is het belangrijk dat binnen een jaar nadat het projectbesluit onherroepelijk is geworden, een ontwerpbestemmingsplan ter inzage wordt gelegd. Het is om die reden mogelijk dat een gemeente er voor kiest om een herziening van het bestemmingsplan te maken en niet een projectbesluit te nemen.

Een projectbesluit houdt in dat overheden kunnen besluiten medewerking te verlenen aan een project. Ze kunnen dan voorschriften en beperkingen aan het besluit verbinden. Een projectbesluit gaat vergezeld van een goede ruimtelijke onderbouwing. Daarvoor gelden dezelfde eisen als voor een toelichting bij een bestemmingsplan.

Bijlage 3: De rol van de provincie in het watertoetsproces

Bijlage 4. Leden provinciale werkgroep watertoets

Per 1-1-2011

Provincie Noord-Brabant

Anton Danen, directie Ruimtelijke ontwikkeling en handhaving
René Klerks, directie Ecologie

Waterschappen

Liesbeth de Theije, Waterschap Aa en Maas
Marion Rensink, Waterschap de Dommel
Karin Moll, Waterschap Brabantse Delta
Patrick de Rooij, Waterschap Brabantse Delta
Harro Kraal, Waterschap Rivierenland

Gemeenten

Petra Mackowiak, gemeente Tilburg
Maartje van Tienen, gemeente Asten

Harold Roeleven, SRE

Drinkwaterbedrijven

Mario van den Akker, Brabant Water

Agendaleden

Denise Buijk, Rijkswaterstaat
Irene Sep, gemeente Roosendaal
John Jansen, Waterschap Aa en Maas
Willem Messer, Waterschap Aa en Maas

Bijlage 5. Adressen watertoetsorganisaties

Contactpersoon ROH- provincie			
Provincie Noord-Brabant, directie Ruimtelijke ontwikkeling en handhaving, Brabantlaan 1, Postbus 90151, 5200 MC 's-Hertogenbosch, tel: 073 681 28 12			
Anton Danen	Juridische zaken RO - relatiebeheerder Best	073 681 2632	adanen@brabant.nl
Waterbeheerders oppervlaktewater en grondwater - waterschappen			
Waterschap Aa & Maas, Pettelaarpark 70, postbus 5049, 5201 GA 's-Hertogenbosch, tel 073 615 66 66			
John Jansen	Senior Beleidsadviseur RO	073 615 68 16	johnjansen@aaenmaas.nl
Willem Messer	Beleidsadviseur RO	073 615 66 23	wmesser@aaenmaas.nl
Arthur Thomas	Beleidsmedewerker watertoets; district Hertogswetering	073 615 82 25	athomas@aaenmaas.nl
Rimboud Lapperre (tijdelijk)	Beleidsmedewerker watertoets; district Raam	073 615 68 96	rlapperre@aaenmaas.nl
Raymond van Mol	Beleidsmedewerker watertoets; district Boven Aa	073 615 68 57	rvanmol@aaenmaas.nl
Mariëlle van Dalen	Beleidsmedewerker watertoets; district Hertogswetering	073 615 83 53	mvandalen@aaenmaas.nl
Liesbeth de Theije	Beleidsmedewerker watertoets; district Beneden Aa	073 615 68 97	ldetheije@aaenmaas.nl
Waterschap Rivierenland, De Blomboogerd 1, Postbus 599, 4000 AN Tiel, tel: 0344 64 90 90, fax: 0344 64 90 99			
Harald Smeets	Teamleider Plannen West	0344 649124	h.smeets@wsrl.nl
Harro Kraal	Beleidsmedewerker RO	0344 649216	h.kraal@wsrl.nl
Hendrika Jager – vander Beek	Accountmanager Aalburg, Woudrichem, Werkendam	0344 649274	h.jager@wsrl.nl
Pieter Sollie	Landelijk gebied Land van H&A	0344 649121	p.sollie@wsrl.nl
Waterschap Brabantse Delta, Bergschot 69-1, Postbus 5520, 4817 PA, Breda, tel: 076 564 10 00			
Edwin Arens	Senior Beleidsmedewerker, afdeling beleid	076 564 12 15	e.arens@brabantsedelta.nl
Karin Moll	Senior Adviseur Water- en Emissiebeheer, Afdeling Vergunningen en Plantoetsing	076 564 10 56	k.moll@brabantsedelta.nl
Waterschap De Dommel, Bosscheweg 56, Postbus 10001, 5280 DA Boxtel, tel: 0411 61 86 18			
Erik van Kronenburg	Planvormer stedelijk gebied Boven Dommel	0411 66 10 65	evkronenburg@dommel.nl
Edwin Verhees	Planvormer stedelijk gebied Beneden Dommel	0411 66 10 73	everhees@dommel.nl
José Llop	Planvormer stedelijk gebied Boven Dommel	0411 61 86 93	jilop@dommel.nl
Eric Hendrickx	Sen. adviseur stedelijk water	040 25 58 282	ehendrickx@dommel.nl
Toon van Ham	Planvormer stedelijk gebied Beerze-Reusel & Boven Dommel	040 25 58 586	tvanham@dommel.nl
Nanette van der Ven	Planvormer stedelijk gebied Beneden Dommel & Beerze-Reusel	040 25 58 287	nvanderven@dommel.nl
Goele Matte	Planvormer landelijk gebied Boven Dommel	040 25 58 230	gmatte@dommel.nl
Marion Rensink	Planvormer landelijk gebied Beneden Dommel	0411 66 10 78	mrensink@dommel.nl
Jeannette van Boerdonk	Planvormer landelijk gebied Beneden Dommel	0411 66 1077	jvboerdonk@dommel.nl

Marinka de Wit	Planvormer landelijk gebied Boven Dommel	0411 61 8479	mdwit@dommel.nl
Hanne Baudoin	Planvormer landelijk gebied Boven Dommel	040 255 8288	hbaudoin@dommel.nl
Nynke Heeg	Planvormer landelijk gebied Beerze-Reusel	013 514 6886	nheeg@dommel.nl
Lonneke Schilte	Planvormer landelijk gebied Beerze-Reusel	013 514 6883	lschilte@dommel.nl
Ilja Frencken	Plantoetsers algemeen	0411 618 376	ifrencken@dommel.nl
Dirk van der Burg	Plantoetsers algemeen	0411 618 205	dvdburgt@dommel.nl
Waterbeheerders diep grondwater – provincie			
Directie Ecologie, Brabantlaan 1, Postbus 90151, 5200 MC, 's-Hertogenbosch, tel:073 68 12 812			
René Klerks	Coördinator watertoets	073 680 85 55	rklerks@brabant.nl
Thea Huijsmans	Geohydroloog	073 680 80 40	thuijsmans@brabant.nl
Marc Maessen	KWO	073 680 80 82	mmaessen@brabant.nl
Jan Eerhart	Industrie	073 680 81 15	jeerhart@brabant.nl
Jan Leunk	Geohydroloog, Drinkwaterbedrijven	073 681 25 03	jleunk@brabant.nl
Henk Meerman	Duurzame watervoorziening	073 680 81 16	hjpmeerman@brabant.nl
Waterbeheerders rijkswater – rijkswaterstaat			
Rijkswaterstaat, directie Noord-Brabant, Zuidwal 58, Postbus 90157, 5200 MJ, 's-Hertogenbosch, tel: 073 6817817			
Denise Buijk	Beleidsmedewerker afdeling Water	073 681 77 97	denise.buijk@rws.nl
Rijkswaterstaat, directie Noord-Brabant, dienstkring Waterwegen Noord-Brabant, Postbus 4120, 5004 JC Tilburg, tel. 013 5491491			
Carla Sengers (voorlopig)	Waterdistrict	06 10881652	carla.sengers@rws.nl
Rijkswaterstaat, directie Zuid-Holland, Boompjes 200, Postbus 556, 3000 AN Rotterdam			
Bram Jansen	Afdeling RXS	010 4026260	rorwszh@rws.nl
Rijkswaterstaat, directie Limburg, Avenue de Ceramique 125, Postbus 25, 6200 MA Maastricht			
Robinia Heerkens	ANP (Water en Scheepvaart, planvorming en advies)	043 329 4524	robinia.heerkens@rws.nl
Sigrid Bosten	WPA (Wegen en Verkeer, planvorming en advies)	043 329 4250	sigrid.bosten@rws.nl
Rijkswaterstaat, directie Zeeland, Kruitmolenlaan 1, Postbus 5014, 4330 KA Middelburg			
Jos de Jong	Afdeling AXA	0118 622437	jos.de.jong@rws.nl
Watertoetsadviseurs – drinkwaterbedrijven			
Brabant Water NV, Magistratenlaan 200, Postbus 1068, 5200 BC, 's-Hertogenbosch, tel 073 683 88 88			
Mario van den Akker	Adviseur Strategie & Beleid	073 683 85 19	mario.van.den.akker@brabantwater.nl
Evides NV, Productielokatie Huijbergen, Vennekensstraat 16, 4635 RS Huijbergen			
J.S. Rijk	Geohydroloog	010 293 66 11	j.rijk@evides.nl

Gewijzigde veldcode

Bijlage 6. Overzicht contactpersonen watertoets per gemeente

Gemeente	Waterschap	Grondwaterbeheerder/watertoets	Rijkswaterstaat	Provincie – Bureau Toezicht
	A&M = Aa en Maas D = Dommel BD = Brabantse Delta R = Rivierenland	Directie Ecologie, bureau Grondwater (provincie)	DNB: Dir. Noord-Brabant (kanalen in Brabant) DLB: Dir. Limburg (Maas) DZH: Dir. Zuid-Holland (Merwedese, Biesbosch, Bergsche Maas en andere grote rivieren) DZL: Dir. Zeeland (Volkerak-Zoommeer, Eendracht)	Directie ROH (Bureau Toezicht)
Algemeen contactpersoon	A&M: Willem Messer (073 615 6623) D: Paul van Dijk (0411 661 060) BD: Edwin Arens (076 564 12 15) R: Harald Smeets (0344 649124) en Harro Kraal (0344 649216)	René Klerks (073-680 85 55) Karla Niggebrugge (073-680 80 39) Thea Huijsmans (073-680 80 40) Anine Verbeek (073-681 21 31) Henk Meerman (073-680 81 16)	Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	
Aalburg	Hendrika Jager – vander Beek (R) (0344 649274)	Henk Meerman (073-680 81 16)	Bram Jansen (DZH) (010- 4026260)	West
Alphen/Chaam	Nanette v.d. Ven (D) (040 255 82 87) Casper Lambregts (BD) (076 564 15 47)	Karla Niggebrugge (073-680 80 39)		West
Asten	Raymond van Mol (A&M) (073 615 68 57)	Thea Huijsmans (073-680 80 40)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	Zuidoost
Baarle-Nassau	Nanette v.d. Ven (D) (040 255 82 87) Casper Lambregts (BD) (076 564 15 47)	Karla Niggebrugge (073-680 80 39)		West
Bergen op Zoom	Sjoerd Koenraadt (BD) (076 564 11 17)	Henk Meerman (073-680 81 16)	Jos de Jong (DZL) (0118 622437)	West
Bergeyk	Toon van Ham (D) (040 2558286)	Karla Niggebrugge (073-680 80 39)		Zuidoost
Bernheze	Liesbeth de Theije (A&M) (073 615 6897)	Thea Huijsmans (073-680 80 40)		Noordoost
Best	Edwin Verhees (D) (0411 661 073)	Anine Verbeek (073-681 21 31)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	Zuidoost
Bladel	Toon van Ham (D) (040 2558286)	Karla Niggebrugge (073-680 80 39)		Zuidoost
Boekel	Liesbeth de Theije (A&M) (073 615 6897)	Thea Huijsmans (073-680 80 40)		Noordoost
Boxmeer	Rimboud Lapperre (tijdelijk) (A&M) (073 615 6896)	René Klerks (073-680 85 55)		Noordoost

Met opmaak: Nederlands (standaard)

Gemeente	Waterschap	Grondwaterbeheerder/watertoets	Rijkswaterstaat	Provincie – Bureau Toezicht
Boxtel	Edwin Verhees (D) (0411 661 073)	Anine Verbeek (073-681 21 31)		Noordoost
Breda	Karin Moll (BD) (076 564 10 56)	Henk Meerman (073-680 81 16)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	West
Cranendonck	José Llop (D) (0411 61 86 93)	Thea Huijsmans (073-680 80 40)		Zuidoost
Cuyk	Rimboud Lapperre (tijdelijk) (A&M) (073 615 6896)	René Klerks (073-680 85 55)	Robinia Heerkens (DLB) (043 329 4524) Sigrid Bosten (DLB) (043 329 4250)	Noordoost
Deurne	Raymond van Mol (A&M) (073 615 68 57)	Thea Huijsmans (073-680 80 40)		Zuidoost
Dongen	Remco van Rijen (BD) (076 564 1217)	René Klerks (073-680 85 55)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	Midden
Drimmelen	Corné Machielsen (BD) (076 564 15 39)	Henk Meerman (073-680 81 16)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797) Bram Jansen (DZH) (010- 4026260)	West
Eersel	Toon van Ham (D) (040 2558286)	Karla Niggebrugge (073-680 80 39)		Zuidoost
Eindhoven	Erik van Kronenburg (D) (0411 66 10 65)	Anine Verbeek (073-681 21 31)		Zuidoost
Etten-Leur	Karin Moll (BD) (076 564 1056)	Henk Meerman (073-680 81 16)		West
Geertruidenberg	Corné Machielsen (BD) (076 564 15 39)	Henk Meerman (073-680 81 16)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797) Bram Jansen (DZH) (010- 4026260)	West
Geldrop-Mierlo	Raymond van Mol (A&M) (073 615 68 57) José Llop (D) (0411 61 86 93)	Anine Verbeek (073-681 21 31)		Zuidoost
Gemert-Bakel	Raymond van Mol (A&M) (073 615 68 57)	Thea Huijsmans (073-680 80 40)		Zuidoost
Gilze-Rijen	Remco van Rijen (BD) (076 564 1217)	René Klerks (073-680 85 55)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	Midden
Goirle	Nanette v.d. Ven (D) (040 255 82 87) Corné Machielsen (BD) (076 564 15 39)	René Klerks (073-680 85 55)		Midden
Grave	Rimboud Lapperre (tijdelijk) (A&M) (073 615 6896)	René Klerks (073-680 85 55)	Robinia Heerkens (DLB) (043 329 4524) Sigrid Bosten (DLB) (043 329 4250)	Noordoost
Haaren	Nanette v.d. Ven (D) (040 255 82 87)	Anine Verbeek (073-681 21 31)		Noordoost

Gemeente	Waterschap	Grondwaterbeheerder/watertoets	Rijkswaterstaat	Provincie - Bureau Toezicht
Halderberge	Karin Moll (BD) (076 564 1056)	Henk Meerman (073-680 81 16)		West
Heeze-Leende	José Llop (D) (0411 61 86 93)	Thea Huijsmans (073-680 80 40)		Zuidoost
Helmond	Raymond van Mol (A&M) (073 615 68 57)	Anine Verbeek (073-681 21 31)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	Zuidoost
's-Hertogenbosch	Arthur Thomas (A&M) (073 615 8225) Edwin Verhees (D) (0411 661 073)	Anine Verbeek (073-681 21 31)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797) Robinia Heerkens (DLB) (043 329 4524) Sigrid Bosten (DLB) (043 329 4250)	Noordoost
Heusden	Arthur Thomas (A&M) (073 615 8225) Nanette v.d. Ven (D) (040 255 82 87)	Henk Meerman (073-680 81 16)	Robinia Heerkens (DLB) (043 329 4524) Sigrid Bosten (DLB) (043 329 4250) Bram Jansen (DZH) (010- 4026260)	Noordoost
Hilvarenbeek	Toon van Ham (D) (040 2558286)	René Klerks (073-680 85 55)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	Midden
Laarbeek	Liesbeth de Theije (A&M) (073 615 6897)	Thea Huijsmans (073-680 80 40)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	Zuidoost
Landerd	Rimboud Lapperre (tijdelijk) (A&M) (073 615 6896)	Thea Huijsmans (073-680 80 40)	Robinia Heerkens (DLB) (043 329 4524) Sigrid Bosten (DLB) (043 329 4250)	Noordoost
Lith	Mariëlle van Dalen (A&M) (073 8353)	Anine Verbeek (073-681 21 31)	Robinia Heerkens (DLB) (043 329 4524) Sigrid Bosten (DLB) (073 043 329 4250)	Noordoost
Loon op Zand	Nanette v.d. Ven (D) (040 255 82 87) Remco van Rijen (BD) (076 564 12 17)	Anine Verbeek (073-681 21 31)		Midden
Maasdonk	Mariëlle van Dalen (A&M) (073 8353)	Anine Verbeek (073-681 21 31)		Noordoost
Mill c.a.	Rimboud Lapperre (tijdelijk) (A&M) (073 615 6896)	René Klerks (073-680 85 55)		Noordoost
Moerdijk	Sjoerd Koenraadt (BD) (076 564 11 17)	Henk Meerman (073-680 81 16)	Bram Jansen (DZH) (010- 4026260)	West
Nuenen c.a.	Erik van Kronenburg (D) (0411 66 10 65) Raymond van Mol (A&M) (073 615 68 57)	Anine Verbeek (073-681 21 31)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	Zuidoost
Oirschot	Toon van Ham (D) (040 2558286)	Karla Niggebrugge (073-680 80 39)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	Zuidoost
Oisterwijk	Nanette v.d. Ven (D) (040 255 82 87)	René Klerks (073-680 85 55)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig)	Midden

Gemeente	Waterschap	Grondwaterbeheerder/watertoets	Rijkswaterstaat	Provincie – Bureau Toezicht
			Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	
Oosterhout	Natasja Rijdsijk (BD) (076 564 15 97)	Henk Meerman (073-680 81 16)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	West
Oss	Mariëlle van Dalen (A&M) (073 8353)	Anine Verbeek (073-681 21 31)	Robinia Heerkens (DLB) (043 329 4524) Sigrid Bosten (DLB) (043 329 4250)	Noordoost
Reusel-deMierden	Toon van Ham (D) (040 2558286)	Karla Niggebrugge (073-680 80 39)		Zuidoost
Roosendaal	Natasja Rijdsijk (BD) (076 564 15 97)	Henk Meerman (073-680 81 16)		West
Rucphen	René Rijken (BD) (076 564 15 80)	Karla Niggebrugge (073-680 80 39)		West
Schijndel	Edwin Verhees (D) (0411 661 073) Liesbeth de Theije (A&M) (073 615 6897)	Thea Huijsmans (073-680 80 40)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	Noordoost
St-Anthonis	Rimboud Lapperre (tijdelijk) (A&M) (073 615 6896)	René Klerks (073-680 85 55)		Noordoost
St-Michiëlsgestel	Liesbeth de Theije (A&M) (073 615 6897) Edwin Verhees (D) (0411 661 073)	Anine Verbeek (073-681 21 31)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	Noordoost
St-Oedenrode	Edwin Verhees (D) (0411 661 073) Liesbeth de Theije (A&M) (073 615 6897)	Thea Huijsmans (073-680 80 40)		Noordoost
Someren	Raymond van Mol (A&M) (073 615 68 57) José Llop (D) (0411 61 86 93)	Thea Huijsmans (073-680 80 40)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	Zuidoost
Son en Breugel	Edwin Verhees (D) (0411 661 073)	Anine Verbeek (073-681 21 31)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	Zuidoost
Steenbergen	Sjoerd Koenraadt (BD) (076 564 11 17)	Henk Meerman (073-680 81 16)	Bram Jansen (DZH) (010- 4026260) Jos de Jong (DZL) (0118 622437)	West
Tilburg	Nanette v.d. Ven (D) (040 255 82 87) Remco van Rijen (BD) (076 564 12 17)	René Klerks (073-680 85 55)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	Midden
Uden	Liesbeth de Theije (A&M) (073 615 6897)	Thea Huijsmans (073-680 80 40)		Noordoost
Valkenswaard	José Llop (D) (0411 61 86 93)	Anine Verbeek (073-681 21 31)		Zuidoost
Veghel	Liesbeth de Theije (A&M) (073 615 6897)	Thea Huijsmans (073-680 80 40)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797)	Noordoost
Veldhoven	Erik van Kronenburg (D) (0411 66 10 65)	Anine Verbeek (073-681 21 31)		Zuidoost

Gemeente	Waterschap	Grondwaterbeheerder/watertoets	Rijkswaterstaat	Provincie – Bureau Toezicht
Vught	Edwin Verhees (D) (0411 661 073) Arthur Thomas (A&M) (073 615 8225)	Anine Verbeek (073-681 21 31)		Noordoost
Waalre	José Llop (D) (0411 61 86 93)	Anine Verbeek (073-681 21 31)		Zuidoost
Waalwijk	Corné Machielsens (BD) (076 564 15 39) Arthur Thomas (A&M) (073 615 8225)	Henk Meerman (073-680 81 16)	Carla Sengers (DNB) (voorlopig) Denise Buijk (DNB) (073 681 7797) Lillette Willems (DZH) (010 402 6267)	Midden
Werkendam	Hendrika Jager – vander Beek (R) (0344 649274)	Henk Meerman (073-680 81 16)	Lillette Willems (DZH) (010 402 6267)	West
Woensdrecht	Natasja Rijsdijk (BD) (076 564 15 97)	Henk Meerman (073-680 81 16)	Jos de Jong (DZL) (0118 622437)	West
Woudrichem	Hendrika Jager – vander Beek (R) (0344 649274)	Henk Meerman (073-680 81 16)	Bram Jansen (DZH) (010- 4026260)	West
Zundert	René Rijken (BD) (076 564 15 80)	Karla Niggebrugge (073-680 80 39)		West

Noordoost: Reggy van Oudheusden (073-680 8696, hvanoudheusden@brabant.nl), Peter Corvers (073 681 2664, pcorvers@brabant.nl), Audrey Eliazer (073-681 2435, aeliazer@brabant.nl) Eugene van Lieshout (073-680 8358, evanlieshout@brabant.nl)

Zuidoost: Frans Jeths (073-680 8825, fjeths@brabant.nl), John Verboom (073-681 2206, jverboom@brabant.nl), Elles Aertsen (073-681 2251, paertsen@brabant.nl) , Toon Bosmans (073-681 2784, abosmans@brabant.nl)

Midden: Reggy van Oudheusden (073-680 8696, hvanoudheusden@brabant.nl), Gaby Toenbreker (073-680 8229, gtoenbreker@brabant.nl), Petra van Driel (073-681 2573, pvdriel@brabant.nl), Ad van de Laar (073-681 2434, avdlaar@brabant.nl)

West: Frans Jeths (073-680 8825, fjeths@brabant.nl), Gerard van den Broek (073-681 2783, gvdbroek@brabant.nl), Bart Coolen (073-681 2328, bcoolen@brabant.nl), Anton Danen (073-681 2632, adanen@brabant.nl)

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

